

KINDERMISHANDELING TIJDENS DE EERSTE LOCKDOWN

Samantha Vermeulen / Sheila van Berkel / Lenneke Alink

**Universiteit
Leiden**

Instituut Pedagogische
Wetenschappen

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1. Inleiding	6
2. Methode	14
2.1 Steekproef.....	14
2.2 Informanten.....	15
2.3 Respons	18
2.4 Instructie voor de informanten	19
2.5 Het registratieformulier	20
2.6 Coderen van mishandeling	20
2.7 Analyses	21
3. Resultaten	25
3.1 Prevalentie kindermishandeling gedurende de lockdown	25
3.2 Prevalentie verschillende typen mishandeling	26
3.3 Vergelijking prevalentie kindermishandeling tijdens de lockdown met prevalentie van NPM-2017.....	27
3.4 Ongerapporteerde vermoedens van mishandeling	29
3.5 Veranderingen in (onveilige) thuissituaties tijdens de lockdown	29
3.6 Overige zorgen om kinderen.....	30
3.7 Risicofactoren / achtergrondkenmerken gezinnen waar sprake is van mishandeling.....	30
4. Discussie	34
4.1 Prevalentie mishandeling tijdens de eerste lockdown	34
4.2 Verschillende typen mishandeling	36
4.3 Risicofactoren	36
4.4 Beperkingen.....	37
4.5 Aanbevelingen	39
4.6 Conclusie	39
Literatuur	40
Bijlage 1. De definities van kindermishandeling	45

Voorwoord

De huidige studie is de eerste studie in Nederland waarin middels informantenrapportage is geschat hoeveel kinderen en jeugdigen (0-17 jaar) er tijdens de “intelligente lockdown” in het voorjaar van 2020 slachtoffer zijn geworden van kindermishandeling. Ondanks de drukke periode waarin wij een beroep deden op kinderopvangmedewerkers, gastouders en leerkrachten hebben deze professionals tijd vrijgemaakt om deel te nemen aan de huidige studie. Wij zijn hen hiervoor ontzettend dankbaar. Dankzij hen heeft deze studie kunnen plaatsvinden. Ook zijn wij dr. Fieke Pannebakker en dr. Mitch van Geel erkentelijk voor de kritische blik die zij wierpen op een eerdere versie van dit rapport.

Samenvatting

Inleiding

In het voorjaar van 2020 zijn als onderdeel van de maatregelen om de verspreiding van het Coronavirus in te perken gedurende een periode van 3 maanden kinderopvang en scholen (gedeeltelijk) gesloten. Deze periode werd ook wel de “intelligente lockdown” genoemd. Hoewel de maatregelen noodzakelijk waren om de verspreiding van het virus tegen te gaan, waren er tegelijkertijd zorgen dat deze maatregelen in sommige gezinnen tot onveilige thuissituaties zouden hebben geleid. De huidige studie heeft als doel inzicht te krijgen in eventuele veranderingen in (onveilige) thuissituaties van kinderen tijdens de lockdown. Er wordt een schatting gemaakt van het totaal aantal kinderen dat in Nederland tijdens deze periode slachtoffer is geweest van kindermishandeling. Ook wordt er gekeken of dit aantal tijdens de lockdown hoger was in vergelijking met een periode zonder lockdown. Ten slotte wordt onderzocht welke risicofactoren een rol spelen bij kindermishandeling tijdens de lockdown.

Methode

Het huidige onderzoek heeft gebruik gemaakt van de methodiek van de eerdere Nationale Prevalentiestudies Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005, NPM-2010, NPM-2017). Professionals werkzaam in de kinderopvang en het onderwijs zijn gevraagd om deel te nemen aan de studie als informant. In totaal hebben 444 informanten deelgenomen aan de studie. Informanten zijn gevraagd om een digitaal toestemmings- en deelnameformulier in te vullen. Hierin werd gevraagd hoeveel kinderen zij tijdens de sluiting van de scholen en kinderopvang uit het oog verloren waren, om hoeveel van deze kinderen zij zich zorgen maakten, en voor hoeveel kinderen zij tijdens de eerste lockdown (tussen 16 maart 2020 en 16 juni 2020) een vermoeden hadden van kindermishandeling. Ook werd gevraagd voor elk vermoeden van mishandeling een digitaal registratieformulier in te vullen met vragen over het vermoeden van mishandeling en over achtergrondkenmerken van de kinderen en de gezinnen. Alle door informanten gerapporteerde vermoedens zijn vervolgens gecodeerd door getrainde codeurs. Hierbij werd nagegaan of de gerapporteerde vermoedens beschouwd konden worden als één of meer typen kindermishandeling. Op basis van de gecodeerde

kindermishandeling is uiteindelijk een schatting gemaakt van het totaal aantal kinderen dat tijdens de lockdown slachtoffer is geweest van kindermishandeling.

Resultaten

Op basis van de informantenrapportages wordt geschat dat bijna 40.000 kinderen, oftewel 14 per 1.000 kinderen, mishandeling meegemaakt zouden hebben tijdens de lockdown in Nederland (schatting: 39.385, 95% betrouwbaarheidsinterval [BI]: 24.533 - 54.237, oftewel 8 - 19 per 1.000 kinderen). De schatting tijdens de lockdown ligt significant hoger dan de schatting over een periode van drie maanden zonder lockdown gerapporteerd door dezelfde informantengroepen in 2017. Daarnaast hebben informanten aangegeven voor meer kinderen een vermoeden van kindermishandeling te hebben gehad dan het aantal kinderen waarvoor zij daadwerkelijk een formulier hebben ingevuld (waar de schatting op is gebaseerd). Dit duidt erop dat er waarschijnlijk eerder sprake is van een onderschatting dan een overschatting van het daadwerkelijke aantal slachtoffers tijdens de eerste lockdown.

Het patroon van het voorkomen van de verschillende typen mishandeling was gelijk aan het patroon dat in eerdere jaren werd gevonden. Emotionele verwaarlozing – waaronder verwaarlozing van het onderwijs en het getuige zijn van huiselijk geweld – is de meest gerapporteerde vorm van mishandeling, gevolgd door fysieke verwaarlozing, daarna emotionele mishandeling, fysieke mishandeling en tot slot andere vormen van mishandeling. Seksueel misbruik is niet gerapporteerd door informanten in de huidige studie. Wanneer het voorkomen van de verschillende typen mishandeling tijdens de lockdown wordt vergeleken met gegevens uit de NPM-2017 dan blijkt er enkel voor emotionele verwaarlozing sprake te zijn van een significante toename.

Slechts 8,6% van de gerapporteerde vermoedens betrof een vermoeden dat volgens de informanten is ontstaan tijdens de lockdown. In de helft van de vermoedens bleek het vermoeden ook voor de lockdown al te bestaan, maar tijdens de lockdown te zijn verergerd. Daarnaast bleken er kinderen te zijn over wie de informanten geen vermoeden van kindermishandeling hadden, maar bij wie zij zich wel zorgen maakten om de thuissituatie nadat zij door de lockdown uit het oog verloren waren. Op basis van de rapportages van de informanten over deze kinderen schatten we dat het bijna 19.000 kinderen betreft, oftewel 6 per 1.000 kinderen in Nederland (schatting: 18.922, 95% BI: 8.078 - 29.766, oftewel 4 - 9 op de 1.000 kinderen).

Ten slotte is gekeken welke risicofactoren een rol speelden bij kindermishandeling tijdens de lockdown. Verschillende gezinsfactoren bleken een significante risicofactor te zijn voor kindermishandeling. Een laag opleidingsniveau betekende een ruim 10 keer groter risico op kindermishandeling. In werkloze gezinnen was het risico ruim 3 keer groter ten opzichte van niet-werkloze gezinnen. Een migratieachtergrond bleek tijdens de lockdown geen risicofactor te zijn voor kindermishandeling. Ook eenoudergezinnen en stiefgezinnen gaven geen groter risico op kindermishandeling in vergelijking met tweoudergezinnen. Gezinsgrootte bleek enkel een risicofactor te vormen voor gezinnen met 4 of meer kinderen, het risico op mishandeling was in deze gezinnen ruim 2 keer groter dan in kleinere gezinnen. Kindfactoren zoals geslacht en leeftijd bleken geen significante risicofactoren. Het risico op mishandeling was niet verschillend voor jongens en meisjes en voor kinderen van verschillende leeftijden.

Conclusie

De schatting van het aantal slachtoffers van kindermishandeling tijdens de eerste lockdown is toegenomen ten opzichte van een periode zonder lockdown. Dit komt met name door een toename in het aantal slachtoffers van emotionele verwaarlozing, waaronder verwaarlozing van het onderwijs en het getuige zijn van huiselijk geweld. Vooral gezinnen met kinderen over wie al zorgen bestonden lijken kwetsbaar. De resultaten maken duidelijk dat de negatieve effecten van de sluiting van de scholen en kinderopvang op de (onveilige) thuissituaties van kinderen en gezinnen meegenomen moeten worden in beslissingen omtrent de vorming van beleid.

1. Inleiding

Het nieuwe SARS-CoV-2 virus, ook wel bekend als het Coronavirus, heeft zich sinds eind 2019 in een snel tempo over de wereld verspreid. In maart 2020 werd de uitbraak officieel erkend als een pandemie. In veel landen zijn nationale maatregelen getroffen om de verspreiding van het virus tegen te gaan, waaronder ook in Nederland. Naast de aanbeveling vanuit de regering om zoveel mogelijk thuis te werken, het verbod op samenkomsten, en de maatregel om anderhalve meter afstand te houden van anderen, werden alle scholen en kinderopvanglocaties voor het eerst van 16 maart 2020 tot 11 mei 2020 gesloten (Rijksoverheid, 2020a). Vanaf 11 mei mochten kinderopvanglocaties weer volledig en het basisonderwijs gedeeltelijk open, het uitgangspunt was hierbij dat alle kinderen voor ten minste 50% weer naar school konden. Kinderen met verkoudheidsklachten moesten echter wel thuisblijven. Per 8 juni mochten basisscholen weer volledig open. De heropening van het voortgezet onderwijs, op anderhalve meter afstand, was op 15 juni (Rijksoverheid, 2020b). Hoewel er daarna ook nog verschillende maatregelen van kracht waren en er op 14 december 2020 een tweede lockdown werd aangekondigd, zullen we naar deze specifieke periode, van 16 maart 2020 tot 15 juni 2020, verwijzen als de *lockdown*. Kinderen bleven thuis, schoolgaande kinderen volgden onderwijs “op afstand”, het contact met leerkrachten verliep digitaal en ouders dienden hun kinderen te ondersteunen met hun schoolwerk, terwijl een groot deel van de ouders ook (thuis) moest werken. Sociaal contact met leeftijdsgenoten kon nauwelijks plaatsvinden, sportverenigingen en andere jongerenverenigingen waren gesloten en ook ouders konden gezien de beperking in het sociaal contact geen beroep doen op anderen, zoals bijvoorbeeld opa’s en oma’s, voor ondersteuning. Hoewel deze maatregelen tot doel hadden de verspreiding van het virus in Nederland te beperken, zijn er tegelijkertijd zorgen dat deze maatregelen in sommige gezinnen tot onveilige thuissituaties zouden kunnen hebben geleid. In dat kader is het mogelijk dat ook kindermishandeling is toegenomen tijdens de lockdown. Het doel van de huidige studie is daarom om meer zicht te krijgen op het aantal gevallen van kindermishandeling tijdens de lockdown en op eventuele veranderingen in dat aantal in vergelijking met een zelfde periode zonder lockdown.

De getroffen maatregelen hebben het leven van vele gezinnen in Nederland drastisch veranderd en er zijn verschillende redenen waarom ze zouden hebben kunnen leiden tot onveilige thuissituaties. Zo blijkt uit een peiling van het Landelijk Ouderpanel (2020) dat 65% van de ouders thuis is gaan werken, en dat 65% van deze ouders dit combineerde met de zorg

voor en begeleiding in het onderwijs aan hun kind. Hoewel ruim een derde van alle ouders aangaf de extra tijd met hun kind als iets positiefs te zien, heeft 15% van alle ouders de lockdown als stressvol ervaren (Landelijk Ouderpanel, 2020). Uit een onderzoek van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid blijkt tevens dat de helft van de ouders ervaart dat de verhouding tussen draagkracht en draaglast sinds de coronacrisis uit balans is (Wessels, 2020). Ouders gaven deze balans voor de lockdown nog gemiddeld een 7,9, en tijdens de lockdown een 5,7. Ruim een derde van de ouders geeft deze balans tijdens de lockdown een onvoldoende (4 of minder); dat is zeven keer zoveel als voor Corona (Wessels, 2020).

Als gevolg van de maatregelen brachten gezinsleden verplicht meer tijd met elkaar door en hadden zij minder tijd voor zichzelf, waardoor de druk op gezinsleden mogelijk is toegenomen, zeker in gezinnen waar sprake was van een moeilijke opvoedsituatie of huiselijk geweld. Uit een kwalitatief onderzoek onder kwetsbare gezinnen in Amsterdam blijkt inderdaad dat ouders behoefte hadden aan meer tijd voor zichzelf (Bröer et al., 2020). Zij gaven aan dat het heel gezellig was om continu met elkaar te zijn, maar ook heel vermoeiend. Ouders gaven aan zich opgesloten te voelen, een sterke behoefte te hebben aan tijd voor zichzelf en gek te worden van het constante samenzijn met het hele gezin. Deze laatste bevinding is in lijn met de resultaten uit een onderzoek naar de effecten van de lockdown op het welbevinden van kinderen en ouders waaruit blijkt dat met name grotere gezinnen en gezinnen waarbij in de periode voor de lockdown al sprake was van psychologische problemen, meer stress ervoeren ten gevolge van de lockdown (Achterberg, Dobbelaar, Boer, & Crone, 2020). Daarnaast blijkt uit een onderzoek naar de relaties tussen ouders en adolescenten dat deze relaties in de periode van de lockdown verslechterd waren ten opzichte van de periode voor de lockdown (Donker, Mastrotheodoros, & Branje, 2020). Adolescenten gaven aan minder ondersteuning en warmte in de relatie met hun ouders te ervaren, en ouders rapporteerden een afname in "positief ouderschap". Dit betekent dat ouders minder vaak positieve interacties met hun kinderen hadden en ouders hun kinderen bijvoorbeeld minder vaak complimenteerden. De relaties tussen adolescenten en ouders bleken het meest onder druk te staan in gezinnen die meer Corona-gerelateerde stress ervoeren.

Ook zijn er veel mensen geweest die hun baan zijn verloren vanwege de getroffen maatregelen. Zo blijkt uit de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2020b) dat het aantal werkzoekenden zonder baan in Nederland uitzonderlijk snel is toegenomen, van 2,9% in februari en maart tot 4,3% in juni. Uit eerdere onderzoeken is bekend dat zowel

opvoedstress als werkloosheid samenhangen met een verhoogd risico op kindermishandeling (Stith et al., 2009; Van Berkel, Prevoo, Linting, Pannebakker, & Alink, 2020). Deze toegenomen stress, door druk op gezinsleden en werkloosheid, zou tot gevolg kunnen hebben gehad dat dat kindermishandeling tijdens deze periode is toegenomen. Ook omdat het contact met de hulpverlening tijdelijk minder was en er minder sociale controle was doordat contact met mensen buiten het gezin vanwege de strikte maatregelen ernstig werd beperkt, zou hiertoe kunnen hebben bijgedragen.

Gezien de negatieve effecten van kindermishandeling op het mentale en fysieke welzijn van kinderen (Norman et al., 2012) en de werkelijkheid waarin opnieuw de kinderopvang en scholen de scholen gesloten zijn in verband met de bestrijding en inperking van het Coronavirus, is het van groot belang om te onderzoeken in welke mate het voorkomen van kindermishandeling is toegenomen tijdens de eerste lockdown vergeleken met daarvoor. De huidige studie heeft als doel meer zicht te krijgen op de mogelijke impact van de beperkende maatregelen (sluiting van kinderopvang en scholen) op kindermishandeling en huiselijk geweld. We hanteren in deze studie de wettelijke definitie van kindermishandeling: "...elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel" (Jeugdwet, Artikel 1.1). Deze definitie omvat verschillende vormen van kindermishandeling: fysieke mishandeling, emotionele mishandeling, fysieke verwaarlozing, emotionele verwaarlozing (het plegen van huiselijk geweld waar het kind getuige van is valt hier ook onder), verwaarlozing van het onderwijs en seksueel misbruik.

Kindermishandeling tijdens de lockdown in Nederland

Op basis van cijfers en signalen bij Veilig Thuis, Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming lijkt het aantal officiële meldingen van kindermishandeling en huiselijk geweld in Nederland niet te zijn toegenomen in de periode van de lockdown. Hoewel er bij Veilig Thuis wel een toename was in vragen die gerelateerd kunnen worden aan de lockdown, zoals zorgen over hoe om te gaan met gedragsproblemen bij kinderen en onderlinge irritaties in het gezin, blijkt uit de officiële cijfers van Veilig Thuis dat er geen significante stijging is

geweest in het aantal ontvangen meldingen tijdens de eerste periode van de lockdown ten opzichte van een jaar eerder (CBS): het aantal officiële meldingen bij Veilig is vrijwel gelijk gebleven, met 64.960 meldingen in het eerste half jaar van 2019 en 64.425 in het eerste half jaar van 2020. Ook wat betreft het aantal meldingen waarbij het specifiek om kindermishandeling gaat is bij Jeugdzorg Nederland en de Raad voor de Kinderbescherming geen toename waargenomen (NU.nl/ANP, 2020). Bij de interpretatie van deze cijfers dient er echter rekening mee gehouden te worden dat de meeste meldingen bij Veilig Thuis van bezorgde personen en professionals rondom het gezin komen (zie CBS, 2020a), en dat het contact met deze personen buiten het gezin tijdens de lockdown zeer beperkt is geweest, waardoor signalen die kunnen duiden op een onveilige situatie mogelijk minder snel opgemerkt konden worden en problemen binnen gezinnen dus mogelijk minder goed zichtbaar zijn geweest.

Het idee dat personen van buiten het gezin minder goed zicht hebben gehad op de veiligheid binnen kwetsbare gezinnen tijdens deze periode wordt bevestigd door de resultaten van een kwalitatief onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut (Steketee et al., 2020). In dit onderzoek gaven verschillende hulpverleners aan dat het contact met gezinnen oppervlakkig bleef. Zo gaven zij aan veelal te (video)bellen met gezinnen, filmpjes te vragen, en af en toe met cliënten te wandelen in de buitenlucht, maar dat zij met name informatie misten doordat thuisobservaties en 1-op-1 gesprekken met kinderen nauwelijks konden plaatsvinden. Dit maakte dat zij onzeker waren over de inschatting die zij maakten omtrent de veiligheid van de kinderen in deze gezinnen.

Om een beter beeld te krijgen van de situatie in deze kwetsbare gezinnen heeft het Verwey-Jonker Instituut ook middels zelfrapportage door ouders en kinderen gegevens verzameld over het aantal geweldsincidenten binnen gezinnen die al bekend waren bij Veilig Thuis of een gecertificeerde instelling (Steketee et al., 2020). Al deze gezinnen deden al mee aan een lopend effect-onderzoek, waardoor de resultaten op de vragenlijst vergeleken konden worden tussen 159 gezinnen die de vragenlijst in de periode vlak voor de lockdown hebben ingevuld en 87 gezinnen die de vragenlijst tijdens de lockdown hebben ingevuld. De resultaten lieten zien dat er geen verschillen waren in het aantal geweldsincidenten dat werd ervaren in de gezinnen die tijdens de lockdown de vragenlijst invulden vergeleken met de gezinnen die daarvoor de vragenlijsten invulden. Het geweld leek in deze gezinnen dus niet te zijn toegenomen als gevolg van de lockdown. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de

beperkende maatregelen mogelijk niet hebben geleid tot verhoogde stressniveaus binnen deze gezinnen, aangezien het sociale netwerk en de hulpverlening door deze gezinnen altijd al veel op afstand worden gehouden vanwege de mogelijk onveilige thuissituatie (Steketee et al., 2020). Daarnaast schrijven de auteurs dat er ook positieve ontwikkelingen zijn waargenomen binnen deze gezinnen. Zo blijkt uit interviews bijvoorbeeld dat gezinnen het gevoel hadden meer op elkaar te hebben leren vertrouwen, en dat er gezinnen zijn die minder stress hebben ervaren doordat het contact met ex-partners vanwege de maatregelen minder was. Dit impliceert dat de beperkende maatregelen in sommige gezinnen ook een positief effect zouden kunnen hebben gehad op de (onveilige) thuissituatie.

Andere cijfers laten juist wel een toename zien. Zo is het aantal telefoon- en chatgesprekken met De Kindertelefoon in de periode van de lockdown toegenomen tot 1500 per dag, in vergelijking met 1000 gesprekken per dag in dezelfde periode in het jaar ervoor. Sinds de lockdown werd meer contact opgenomen over angst omtrent het Coronavirus, verliefdheid in tijden van Corona, en tips voor vrijetijdsbesteding, maar ook werd er meer contact opgenomen door kinderen die oplopende spanningen ervoeren in de thuissituatie (De Kindertelefoon, 2020a). Verder is gebleken dat er in de periode van de lockdown substantieel meer gesprekken over kindermishandeling zijn gevoerd in vergelijking met dezelfde periode in eerdere jaren (De Kindertelefoon, 2020b).

De stijging die is waargenomen in het aantal gesprekken met De Kindertelefoon is in lijn met de toename in het aantal unieke bezoekers met een hulpvraag bij Chat met Fier, het landelijk expertise- en behandelcentrum op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Het aantal bezoekers bij Chat met Fier is van de periode vlak voor de lockdown, januari-februari, tot de periode tijdens de lockdown, maart-april, gestegen met 37% (Van Bommel, Simons, & Noteboom, 2020). Van al deze chats met Fier betrof ruim 90% een hulpvraag van een slachtoffer van een geweldsdelict. De geweldsvorm met de grootste stijging in deze chats was kindermishandeling. Hierbij is het aantal bezoekers dat aangeeft kindermishandeling mee te maken of meegemaakt te hebben, gestegen van 470 in de periode vlak voor de lockdown tot 851 bezoekers tijdens de periode van de lockdown (Van Bommel et al., 2020). Opvallend hierbij is dat bij de meeste bezoekers in de chat sprake was een onveilige situatie die al langer dan een jaar speelde. Een verklaring voor de toename in het aantal hulpvragen tijdens de lockdown terwijl de meeste onveilige thuissituaties al voor de lockdown zijn ontstaan, zou kunnen zijn dat de intensiteit van het geweld bij deze slachtoffers is toegenomen tijdens de

lockdown. Een andere verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de chat tijdens deze periode de enige mogelijkheid was om met iemand over de onveilige situatie te kunnen praten en om hulp te kunnen vragen. De resultaten van het onderzoek kunnen geen uitsluitel geven over de daadwerkelijke impact van de lockdown op kindermishandeling en huiselijk geweld. Desalniettemin zijn deze cijfers zorgwekkend.

Kindermishandeling tijdens de lockdown in het buitenland

In het buitenland waren vergelijkbare zorgen om een toename van het aantal onveilige thuissituaties als gevolg van de getroffen maatregelen om de pandemie onder controle te krijgen. Cijfers met betrekking tot huiselijk geweld en kindermishandeling in andere landen zijn echter ook niet eenduidig. Een aantal studies duidde op een stijging in het aantal gevallen van kindermishandeling. Zo werd er in Frankrijk een toename van 36% in het aantal meldingen van huiselijk geweld gerapporteerd tijdens de eerste week van de lockdown (Guenfound, 2020), was het aantal meldingen van huiselijk geweld in China tijdens de lockdown verdrievoudigd ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder (Wanqing, 2020) en was in Australië het aantal zoekopdrachten naar huiselijk geweld op Google met 75% toegenomen (Poate, 2020). Uit verschillende online enquêtes onder hulpverleners in Australië blijkt ook dat er een toename was in zowel het aantal cliënten als de complexiteit van problematiek gerelateerd aan huiselijk geweld (Pfitzner, Fitz-Gibbon, Meyer, & True, 2020; Women's Safety NSW, 2020). Daarnaast blijkt uit een survey verspreid onder 1873 vrouwen in Turkije dat er een toename was van 28% in het aantal vrouwen dat geweld meemaakte tijdens de lockdown in vergelijking met de periode voor de lockdown (Sayfa & Çalışmalari, 2020). In dezelfde enquête gaf 19% van de vrouwen met kinderen aan dat hun kinderen tijdens de periode van de lockdown waren blootgesteld aan geweld. Omdat over blootstelling aan geweld geen gegevens beschikbaar waren van voor de lockdown, was echter niet duidelijk of hierbij sprake was van een toe- of afname.

Tegelijkertijd was er ook berichtgeving waaruit bleek dat er geen significant verschil was in het aantal meldingen, zoals bijvoorbeeld in het zuiden van Australië (ABC Radio Adelaide, 2020), en waaruit bleek dat huiselijk geweld in sommige landen juist leek te zijn afgenomen, zoals in verschillende delen van de Verenigde Staten (Li & Schwartzapfel, 2020; Stone, Mallin, & Gutman, 2020). Wanneer gekeken wordt naar studies waarin de focus specifiek op kindermishandeling lag, dan duiden sommige gegevens ook op een afname. Zo

blijkt uit een studie in Kroatië, waarin het aantal officiële meldingen tijdens de lockdown is vergeleken met data van dezelfde periode van het jaar ervoor, dat er 35% minder slachtoffers van kindermishandeling waren gemeld (Đapić, Flander, & Prijatelj, 2020). Dit is in lijn met de resultaten uit een studie in de Amerikaanse staat Florida, die een afname van 27% lieten zien in het aantal meldingen ten opzichte van wat werd verwacht gebaseerd op data van voorgaande jaren (Baron, Goldstein, & Wallace, 2020).

Verder heeft er in België een grootschalig onderzoek plaatsgevonden waarin de mening en gevoelens van kinderen en jongeren centraal stonden (Vandevivir et al., 2020). In totaal hebben ruim 44.000 kinderen (8-12 jaar) en jongeren (12-18 jaar) deelgenomen aan dit onderzoek. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt, net als uit resultaten van verschillende Nederlandse studies die eerder zijn beschreven, dat kinderen zowel positieve als negatieve effecten hebben ervaren als gevolg van de getroffen maatregelen. Van alle kinderen die hebben deelgenomen gaf 38% aan dat er tijdens de lockdown meer ruzie was met de mensen met wie ze samenwoonden en gaf 12% aan dat er zelfs véél meer ruzie was dan voor de lockdown. Tegelijk gaf bijna 40% aan dat de situatie gelijk was gebleven, en ongeveer 10% dat er minder ruzie was dan voorheen. Daarnaast rapporteerde ook ongeveer 60% van de kinderen (veel) meer knuffels, aandacht en complimentjes te hebben gekregen sinds de lockdown. Ten slotte heeft bijna 10% van de kinderen en jongeren aangegeven soms te maken te hebben gehad met geweld door een volwassene: iemand die hen sloeg, die hen pijn deed, die hen aanraakte als ze dat niet wilden, die tegen hen schreeuwde of hen uitlachte. Hierbij geeft ruim de helft van de kinderen die geweld meemaakten aan tijdens de lockdown meer geweld te hebben ervaren dan voorheen.

De huidige studie

Zowel in Nederland als in andere landen geven de resultaten van de verschillende studies een gemengd beeld. Aangezien de getroffen maatregelen in alle landen anders waren zijn de gegevens tussen landen niet direct vergelijkbaar. Wel valt op dat studies die gebruik hebben gemaakt van officiële meldingen over het algemeen geen stijging of juist een daling in kindermishandeling laten zien, terwijl zelfrapportagestudies vaker duiden op een toename in kindermishandeling. Een uitzondering hierop is de Verwey Jonker studie die geen stijging liet zien in een groep waar al extreem huiselijk geweld plaatsvond voor de lockdown. Het is dus

mogelijk dat er een toename was in kindermishandeling die niet voldoende is opgemerkt en gerapporteerd door omstanders.

Er zijn echter ook nadelen aan zelfrapportage om kindermishandeling te meten waardoor die stijging vooralsnog voorzichtig geïnterpreteerd moet worden. Zo is zelfrapportage door heel jonge kinderen niet mogelijk. Verder verschillen de visies op kindermishandeling fors tussen ouders en kinderen en zouden om een goed beeld te krijgen, beide perspectieven moeten worden meegenomen (Compier-De Block et al., 2017) wat weer niet mogelijk is voor jonge kinderen. Ook de hulpdiensten van Fier en De Kindertelefoon worden niet door jonge kinderen gebruikt. Om een zo betrouwbaar en volledig mogelijk beeld te kunnen geven van de gevolgen van de sluiting van de kinderopvang en de scholen op kindermishandeling is het daarom van belang dat er naast het gebruik van officiële meldingen en zelfrapportage ook onderzoek wordt gedaan met behulp van informanten.

Het huidige onderzoek maakt gebruik van rapportages van professionals werkzaam in de kinderopvang en leerkrachten in het basis- en voortgezet onderwijs. Pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijven, gastouders en leerkrachten hebben doorgaans veel contact met kinderen uit diverse gezinnen en zij hebben daardoor goed zicht op hun ontwikkeling. Hoewel ook voor hen het contact met gezinnen door de maatregelen werd beperkt, hebben velen van hen ook in de periode van de lockdown wel (online) contact gehad met kinderen uit verschillende gezinnen. Daarbij mochten de kinderopvang en scholen in het basisonderwijs na zes weken weer (gedeeltelijk) open, waardoor leerkrachten en pedagogisch medewerkers kinderen weer in het echt konden zien en spreken. In de huidige studie is dan ook een beroep gedaan op de visie en expertise van deze professionals om in te kunnen schatten of en in hoeverre kindermishandeling en huiselijk geweld is toegenomen tijdens of direct na de sluiting van de scholen en kinderdagverblijven (gebaseerd op de methodologie gebruikt bij de NPM-2017; Alink et al., 2018). Het onderzoek richt zich op de periode van de sluiting van de scholen en kinderopvang locaties (16 maart 2020) tot de volledige heropening van zowel de kinderopvang als het basis- en voortgezet onderwijs (16 juni 2020). In de rest van het rapport zullen we naar deze periode verwijzen als "*de lockdown*".

2. Methode

2.1 Steekproef

Voor dit onderzoek zijn informanten werkzaam in de kinderopvang (gastouders, kinderdagverblijven en peuterspeelzalen), het basisonderwijs en middelbaar onderwijs geworven. De steekproeftrekking van de huidige studie heeft op een gelijke wijze plaatsgevonden als in de voorgaande NPM studies (Alink et al., 2011; Alink et al., 2018; Euser et al., 2013; Euser et al., 2010; Van Berkel et al., 2020; Van IJendoorn et al., 2007). Om de representativiteit van de steekproef zo goed mogelijk te waarborgen, is Nederland opgedeeld in vijf zones met ongeveer evenveel kinderen per zone (conform NPM-2005 en -2010 en -2017; Figuur 2.1). Vervolgens is het totaal aantal aan te schrijven informanten zo verdeeld over de gebieden dat per geografisch gebied ongeveer dezelfde aantallen kinderen (potentieel of daadwerkelijk) worden gezien, net zoals dit is gedaan in de voorgaande NPM studies.

We beoogden evenveel informanten in deze categorieën te includeren als in de NPM-2017 (Alink et al., 2018; Van Berkel et al., 2020). In de NPM-2017 namen 174 informanten uit de kinderopvang deel, 272 informanten uit het basisonderwijs en 65 informanten uit het voortgezet onderwijs. Vanwege de tijdsdruk in de periode van werving (vlak voor de zomervakantie) was het niet mogelijk om alle organisaties telefonisch te benaderen (wat wel is gedaan bij de NPM), en heeft de werving voornamelijk via email plaatsgevonden. Om deze reden, en op basis van eerdere ervaringen vanuit de NPM-2010 en NPM-2017, is besloten om in de huidige steekproef de aantallen benaderde organisaties van de NPM-2017 met 50% op te hogen. Sinds 1 januari 2018 staan peuterspeelzalen ingeschreven als kinderdagverblijf in het Landelijk Register Kinderopvang (LRK), waardoor peuterspeelzalen en kinderdagverblijven in de huidige studie zijn samengenomen en niet apart zijn aangeschreven zoals in de vorige NPM studies. De aantallen aangeschreven kinderdagverblijven, gastouders en peuterspeelzalen in de NPM-2017 zijn bij elkaar opgeteld en vervolgens verhoogd met 50%, wat resulteerde in 630 kinderdagverblijven/peuterspeelzalen en gastouders. Conform de verhoudingen in de NPM-2017 is dit verdeeld in 315 kinderdagverblijven/peuterspeelzalen en 315 gastouderbureaus. Verder zijn 500 basisscholen en 225 middelbare scholen aangeschreven.

De ophoging van de aantallen in de steekproef bleek echter niet genoeg om de beoogde respons te halen. Vanwege de lastige timing van het onderzoek, net na de heropening van de scholen en vlak voor de zomervakantie, was er sprake van een hoge non-respons bij het onderwijs (zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs). Bij telefonisch contact werd door veel directies aangegeven dat zij wel bereid zouden zijn om na de zomervakantie deel te nemen aan het onderzoek. Om deze reden is besloten het onderzoek na de zomervakantie nogmaals uit te zetten bij een nieuwe steekproef. Voor deze tweede fase van het onderzoek zijn voor alle categorieën nieuwe steekproeven met dezelfde aantallen als in de eerste fase van het onderzoek getrokken. Enkel de steekproef van de gastouderbureaus bevat slechts 28% van het aantal gastouderbureaus dat in de eerste fase is aangeschreven. De reden hiervoor is dat het aantal gastouderbureaus dat nog niet was aangeschreven in de eerste ronde van het onderzoek niet in elke zone voldoende was om in de tweede fase een steekproef van dezelfde grootte te kunnen benaderen. Om wel in iedere zone evenveel gastouderbureaus aan te schrijven, is het aantal gebaseerd op het kleinste aantal nog niet aangeschreven gastouderbureaus in een zone. In Tabel 2.1 is te zien hoeveel organisaties er per zone in de eerste en tweede fase van het onderzoek per beroepsgroep zijn aangeschreven.

In de eerste fase is direct volgend op de onderzoeksperiode, dus nadat de maatregelen waren versoepeld en de kinderopvang en scholen opnieuw opengingen, via email een informatiebrief en een link naar de digitale vragenlijst verstuurd naar alle directies van organisaties uit de steekproef voor fase 1. In de tweede fase zijn vlak na de zomervakantie directies van organisaties uit de steekproef voor fase 2 van het onderzoek op dezelfde manier benaderd. In beide fases van het onderzoek is ongeveer een week na het versturen van de uitnodigingsmail voor deelname een eerste herinneringsmail verstuurd, en is ongeveer twee weken daarna een tweede herinneringsmail verstuurd.

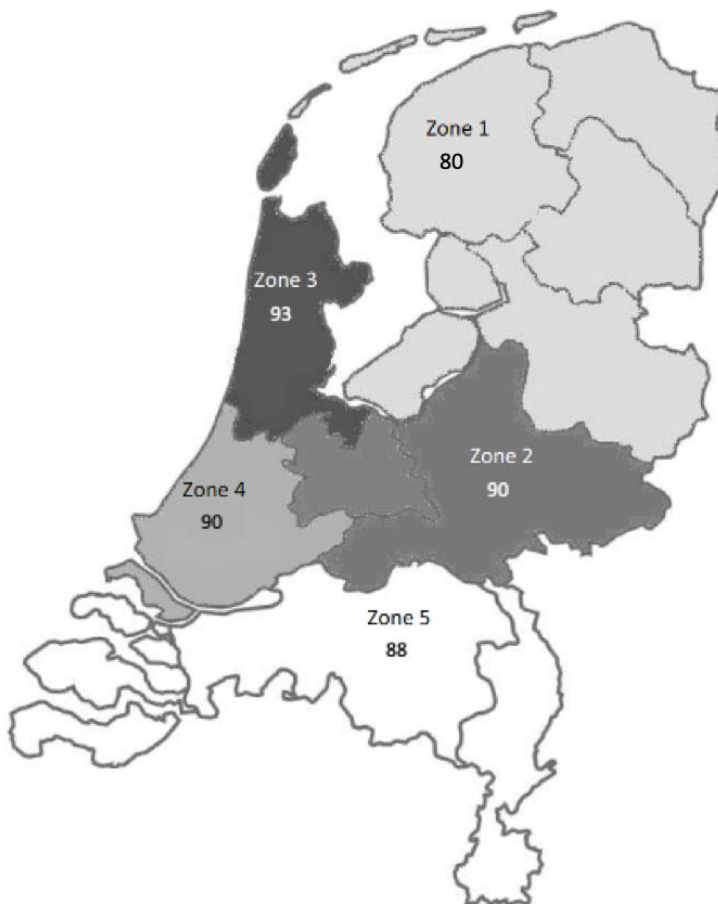
2.2 Informanten

Kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en gastouders. Voor de huidige studie is het overzicht van het Landelijk Register Kinderopvang gebruikt, waarin alle kindercentra en gastouders die voldoen aan de kwaliteitseisen van de gemeente en de GGD zijn opgenomen. Dit bestand is vervolgens opgesplitst naar kinderdagverblijven (incl. peuterspeelzalen) en gastouderbureaus. Per deelbestand is een willekeurige steekproef getrokken van 315 kinderdagverblijven/peuterspeelzalen en 315 gastouderbureaus in de eerste fase, en 315

kinderdagverblijven/peuterspeelzalen en 88 gastouderbureaus in de tweede fase. Directies van kinderdagverblijven/peuterspeelzalen zijn gevraagd om de mail met informatiebrief en de link naar de digitale vragenlijst door te sturen naar één willekeurig gekozen pedagogisch medewerker per groep binnen hun organisatie. De directies van de gastouderbureaus zijn gevraagd om de informatiebrief en de link naar de digitale vragenlijst door te sturen naar alle gastouders binnen hun organisatie. Een verschil met de eerdere NPM-studies is dat er in de huidige studie gastouderbureaus zijn aangeschreven in plaats van zelfstandige gastouders. Hier is voor gekozen omdat alle gastouders die voldoen aan de eisen om gastouder te zijn, ook ingeschreven en geregistreerd dienen te zijn bij een geregistreerd gastouderbureau.

Basisonderwijs. De steekproef van het basisonderwijs is willekeurig getrokken uit een bestand met alle basisscholen in Nederland (Dienst Uitvoering Onderwijs, 2020). In totaal is er een steekproef van 500 basisscholen per fase aselekt getrokken. De directies van de basisscholen zijn gevraagd om de mail met informatiebrief en de link naar de vragenlijst door te sturen naar alle leerkrachten binnen hun school. Wanneer een school meerdere leerkrachten op één groep had staan, werd de directie gevraagd de vragenlijst door te sturen naar de leerkracht die de meeste tijd voor de klas staat. Vanwege de hoge non-respons in de categorie van het onderwijs in de eerste fase van het onderzoek, en de tijdsdruk die leerkrachten mogelijk ervoeren in de periode dat het onderzoek werd uitgevoerd vlak voor de zomervakantie, is een deel van de steekproef ook telefonisch benaderd. Er zijn drie random steekproeven van elk 10% van de totale steekproef van het basisonderwijs getrokken. Deze 150 basisscholen zijn naast de uitnodiging per mail telefonisch benaderd met de vraag om deel te nemen aan het onderzoek. Reacties van directies die telefonisch werden benaderd waren echter veelal negatief; het merendeel gaf aan dat de timing van het onderzoek heel slecht uitkwam en dat zij vanwege de drukte niet deelnamen. Desondanks gaven velen wel aan onderzoek belangrijk te vinden en graag te willen deelnemen aan het onderzoek als zij na de zomervakantie opnieuw benaderd zouden worden. Dit is een van de redenen geweest om het onderzoek na de zomervakantie nog eens uit te zetten. De directies van de aselekt getrokken steekproef van basisscholen uit de tweede fase van het onderzoek zijn enkel per mail benaderd voor deelname.

Voortgezet onderwijs. De steekproef van het voortgezet onderwijs is willekeurig getrokken uit een bestand met alle middelbare scholen (Dienst Uitvoering Onderwijs, 2020). In totaal is een steekproef van 225 middelbare scholen per fase aselekt getrokken. De directies van de middelbare scholen zijn gevraagd om de mail met informatiebrief en de link naar de vragenlijst door te sturen naar alle mentoren, zodat zij de vragenlijst over hun eigen mentorklas konden invullen. Net als bij het basisonderwijs is ook hier in de eerste fase een random steekproef van 10% van de totale steekproef van deze fase van het voortgezet onderwijs getrokken om telefonisch te benaderen. De directies van de middelbare scholen bleken echter lastig bereikbaar te zijn, waardoor is besloten niet nog een steekproef te trekken om te bellen, maar in plaats daarvan meer tijd te besteden aan het telefonisch benaderen van de basisscholen. De directies van de scholen uit de steekproef van de tweede fase van het onderzoek zijn enkel per mail gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek.

Figuur 2.1. De verdeling van de informanten (beide fases samen genomen) per zone

2.3 Respons

De aantallen aangeschreven organisaties zijn per zone en per fase weergegeven in Tabel 2.1. Van de 1355 aangeschreven organisaties in de eerste fase, hebben 273 informanten uit 204 verschillende postcodegebieden deelgenomen aan het onderzoek (zie Tabel 2.2). In de tweede fase hebben van de 1128 aangeschreven organisaties 171 informanten uit 105 verschillende postcodegebieden deelgenomen (Tabel 2.2). Doordat de participanten volledig anoniem de vragenlijst hebben ingevuld, kan niet herleid worden bij welke specifieke organisaties de participanten werkzaam waren. Hierdoor zijn gegevens over het aantal organisaties dat heeft deelgenomen niet beschikbaar.

Tabel 2.1. Aantal aangeschreven organisaties per zone

	<i>Zone 1</i>	<i>Zone 2</i>	<i>Zone 3</i>	<i>Zone 4</i>	<i>Zone 5</i>	<i>Totaal</i>
Fase 1						
Kinderopvang*	78	47	50	64	76	315
Gastouderopvang	78	47	49	64	77	315
Basisonderwijs	75	95	115	118	97	500
Voortgezet onderwijs	37	52	47	42	47	225
Totaal fase 1	268	241	261	288	297	1355
Fase 2**						
Gastouderopvang	22	13	14	18	21	88
Totaal fase 2	212	207	226	242	241	1128
Totaal fase 1 en 2	480	448	487	530	538	2483

* Kinderopvang omvat kinderdagverblijven en peuterspeelzalen.

** Aantal aangeschreven organisaties in de kinderopvang, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs was in fase 2 gelijk aan fase 1.

Tabel 2.2. Aantal deelnemende informanten (en postcodegebieden) per categorie per zone

	Zone 1	Zone 2	Zone 3	Zone 4	Zone 5	Totaal
Fase 1						
Kinderopvang*	15 (13)	1 (1)	43 (21)	12 (11)	9 (9)	80 (55)
Gastouderopvang	31 (28)	43 (36)	1 (1)	28 (24)	43 (35)	147 (124)
Basisonderwijs	1 (1)	7 (5)	1 (1)	4 (3)	4 (3)	17 (13)
Voortgezet onderwijs	8 (4)	5 (2)	1 (1)	7 (2)	7 (3)	29 (12)
Totaal	55 (46)	56 (44)	46 (24)	51 (40)	63 (50)	273 (204)
Fase 2						
Kinderopvang*	5 (5)	4 (2)	8 (6)	6 (6)	2 (2)	25 (21)
Gastouderopvang	8 (6)	24 (22)	3 (3)	8 (7)	1 (1)	44 (39)
Basisonderwijs	8 (5)	3 (1)	25 (11)	9 (5)	4 (2)	49 (24)
Voortgezet onderwijs	4 (2)	3 (2)	11 (3)	16 (6)	18 (8)	53 (21)
Totaal	25 (18)	34 (27)	47 (23)	39 (24)	25 (13)	171 (105)
Totaal fase 1 en 2	80	90	93	90	88	444

* Kinderopvang omvat kinderdagverblijven en peuterspeelzalen.

Noot. Informanten met ontbrekende postcodegegevens zijn niet ingedeeld in een zone maar wel meegenomen in het totaal aantal informanten per categorie.

2.4 Instructie voor de informanten

De informanten zijn gevraagd om een digitaal toestemmings- en deelnameformulier in te vullen (gebaseerd op het formulier gebruikt in de NPM-studies; Alink et al., 2011; Alink et al., 2018; Van IJendoorn et al., 2007), ook wanneer zij geen vermoedens van kindermishandeling hadden gehad in de onderzoeksperiode (16 maart – 16 juni 2020; deze periode was precies drie maanden, gelijk aan de onderzoeksperiode van de NPM). Tevens werd in dit formulier gevraagd hoeveel kinderen zij in hun klas/groep hadden, in welk postcodegebied ze werkzaam waren, hoeveel kinderen zij tijdens de sluiting van de scholen uit het oog waren verloren en om hoeveel van deze kinderen zij zich zorgen maakten. In de tweede fase van het onderzoek werd in dit formulier ook gevraagd voor hoeveel kinderen in hun groep/ klas de participanten een vermoeden van kindermishandeling hadden en voor hoeveel kinderen zij vóór de sluiting van de scholen wel een vermoeden hadden van mishandeling, maar waarbij de situatie tijdens de periode van de lockdown was verbeterd en het vermoeden dus was verdwenen.

Indien informanten vermoedens van kindermishandeling hadden gehad over één of meerdere kinderen (tot 18 jaar) uit hun klas of groep in de periode van 16 maart tot 16 juni 2020 vulden ze anoniem een digitaal registratieformulier in voor elk kind voor wie zij een dergelijk vermoeden hadden. Omdat de toestemmings- en deelnameverklaring en de informatie die werd gegeven over de vermoedens via aparte links werden ingevuld, zijn de gegevens over de vermoedens niet te koppelen aan specifieke scholen, kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en gastouders; deelname was dus volledig anoniem.

2.5 Het registratieformulier

Het digitale registratieformulier bevatte vragen over het kind, de thuissituatie, belangrijke personen in de omgeving van het kind, de mishandeling die werd vermoed en de context van andere vormen van geweld. Ook is in dit formulier uitgevraagd in hoeverre het vermoeden van mishandeling tijdens of direct na de sluiting van de scholen is veranderd. Alle vragen in dit registratieformulier hebben betrekking tot het kind voor wie er een vermoeden van mishandeling bestond. Indien de informant werkzaam was in de kinderopvang, werd gevraagd of het kind ook nog gebruik maakte van een andere vorm van kinderopvang. Aan de hand van deze informatie, in combinatie met andere kenmerken van het kind (geslacht, leeftijd, thuissituatie) en het omschreven vermoeden, konden eventuele dubbele rapportages worden geïdentificeerd en worden verwijderd.

2.6 Coderen van mishandeling

In het digitale registratieformulier werden informanten gevraagd de situatie van het vermoeden te omschrijven en alle beschikbare informatie over de situatie en de betrokken personen te geven. Ook werd gevraagd aan te geven om welke vorm(en) van mishandeling het vermoeden ging. Deze informatie is vervolgens door drie getrainde codeurs gecodeerd als één of meer typen kindermishandeling, gebaseerd op de definitie van kindermishandeling (Bijlage 1). Twee van de drie codeurs zijn betrokken geweest bij het coderen van vermoedens van mishandeling in de eerdere NPM-studies. Alle omschrijvingen van vermoedens zijn dubbel gecodeerd, één van de codeurs heeft alle vermoedens gecodeerd en de andere twee codeurs hebben beiden de helft van de vermoedens gecodeerd. Het percentage overeenkomst tussen de verschillende codeurs wat betreft de coderingen van de verschillende typen mishandeling lag tussen de 93% en 98%. Alle casussen waarbij de codering tussen twee codeurs verschilde,

zijn vervolgens besproken met de derde codeur om zo gezamenlijk tot overeenstemming te komen.

2.7 Analyses

Schatting van het aantal mishandelde kinderen tijdens de lockdown in Nederland

Om in te kunnen schatten hoeveel kinderen er tijdens de lockdown in Nederland slachtoffer zijn geworden van mishandeling is het allereerst nodig om te weten hoeveel kinderen de steekproef van de informanten in de huidige studie betreft om te kunnen bepalen wat de proportie mishandelde kinderen in de steekproef is. Met de steekproef van de informanten wordt het aantal kinderen bedoeld bij wie de informanten als professional betrokken zijn en over wie zij vermoedens van mishandeling konden rapporteren. Om dit aantal te kunnen bepalen is aan alle informanten gevraagd hoeveel kinderen zij in hun groep/klas hadden in de periode vlak voor de lockdown. Daarbij ging het om het aantal unieke kinderen dat zij per week zagen. Een klein percentage van de informanten (3,3% in fase 1 en 4,7% in fase 2) had hier geen of een extreem groot getal ingevuld. Deze ontbrekende of onwaarschijnlijke getallen zijn vervangen door het gemiddelde van de betreffende beroeps categorie per fase (Tsiriktsis, 2005). De uiteindelijke aantallen kinderen in de informantensteekproeven per fase zijn weergegeven in Tabel 2.3.

Om vervolgens aan de hand van de proportie mishandelde kinderen in de informantensteekproef een schatting te kunnen maken van het aantal mishandelde kinderen in de totale populatie is informatie nodig over de grootte van de totale populatie kinderen in Nederland per informantengroep. Deze informatie (zie Tabel 2.3) is verkregen door gebruik te maken van de meest recente informatie beschikbaar via verschillende databestanden uit Statline (CBS): kinderopvang (aantal kinderen in de dagopvang in een kindercentrum in 2019), gastouderopvang (aantal kinderen in dagopvang of buitenschoolse opvang in gastouderopvang in 2019), basisonderwijs (aantal basisschoolleerlingen in 2019/2020), voortgezet onderwijs (aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs in 2019/2020). De totale populaties van deze informantengroepen reflecteren niet alle minderjarige kinderen en jongeren in Nederland; er zijn bijvoorbeeld ook jonge kinderen die (nog) geen gebruik maken van kinderopvang en nog niet naar het basisonderwijs gaan, en zo zijn er ook minderjarigen die naar het MBO gaan en dus niet tot een van de populaties van het huidige onderzoek behoren. De schattingen die in de huidige studie worden gemaakt over het aantal kinderen

dat in Nederland slachtoffer is geworden van mishandeling zijn dus gebaseerd op alle minderjarigen die gebruik maken van kinderopvang of het basis- dan wel voortgezet onderwijs in Nederland.

De schatting van het totaal aantal kinderen in de populatie dat tijdens de lockdown in Nederland te maken heeft gehad met mishandeling is vervolgens per informantengroep berekend met de volgende formule:

$$\frac{C}{TOTs} = \frac{x}{TOTpop}$$

C = het aantal gevallen (Cases) gerapporteerd door een bepaalde informantengroep over de periode tijdens of vlak na de sluiting van de scholen

TOTs = totaal aantal kinderen in de steekproef van een informantengroep

x = schatting van het aantal kinderen dat slachtoffer is van kindermishandeling

TOTpop = de totale Nederlandse populatie kinderen voor een categorie informanten

De schatting van het totaal aantal kinderen in de populatie dat slachtoffer is (geweest) van mishandeling tijdens of vlak na de periode van de sluiting van de scholen kan dan dus voor elke informantengroep als volgt worden berekend:

$$x = \frac{C}{TOTs} * TOTpop$$

Een voorbeeld: door leerkrachten in het basisonderwijs zijn er in de tweede fase van het onderzoek 36 vermoedens van kindermishandeling gemeld (C = 36). De informantensteekproef van de leerkrachten in het basisonderwijs bestond in deze fase van het onderzoek uit 1.211 kinderen (TOTs, zie Tabel 2.3). Het aantal vermoedens van mishandeling wordt vervolgens gedeeld door de informantensteekproef van de leerkrachten in het basisonderwijs (36 / 1.211 = 0,030) om de proportie mishandelde kinderen in de informantensteekproef te berekenen. Ten slotte wordt deze proportie vermenigvuldigd met het totaal aantal kinderen in Nederland dat gebruik maakt van het basisonderwijs (= TOTpop, dat is 1.396.575, zie Tabel 2.3) om tot een schatting te komen van het totaal aantal kinderen dat naar het basisonderwijs gaat en tijdens de periode van de lockdown slachtoffer was van mishandeling (in dit geval 41.502).

Tabel 2.3. Steekproeven en populaties van de informantengroepen

Categorie	Totaal aantal kinderen in steekproef informanten		Totale populatie in Nederland
	Fase 1	Fase 2	
Kinderopvang	1.721	533	469.530
Gastouderopvang	872	281	145.430
Basisonderwijs	418	1.211	1.396.575
Voortgezet onderwijs	675	1.206	950.447

Vergelijking NPM-COVID19 met NPM-2017

In de huidige studie is informatie verzameld over vermoedens van kindermishandeling tijdens de periode van de sluiting van de kinderopvang en scholen en vlak daarna (van 16 maart tot 16 juni 2020). Dit betreft een periode van drie maanden. Om de relatieve prevalentiecijfers (schattingen per 1.000 kinderen) van deze periode te kunnen vergelijken met die uit 2017 zijn de relatieve prevalentiecijfers van de NPM-2017 op basis van gegevens van de informantengroepen die aan de huidige studie deelnamen eerst teruggerekend van aantallen per jaar naar een periode van drie maanden. Om te bepalen of de schattingen van elkaar verschillen zijn 84% betrouwbaarheidsintervallen gebruikt ($p < ,05$; Goldstein & Healy, 1995; Julious, 2004; Payton et al., 2003). De prevalentiecijfers zijn significant verschillend van elkaar wanneer er geen sprake is van overlap tussen de 84% betrouwbaarheidsintervallen van beide periodes. De vergelijking van de prevalentiecijfers van de huidige studie met die van de NPM-2017 is gebaseerd op gemiddelde prevalentieschatting op basis van de twee fases.

Risicofactoren

Uit eerdere studies is bekend dat laag opleidingsniveau van de ouder, werkloosheid, niet-Nederlandse afkomst, eenoudergezin, stiefgezin, gezinnen met vier of meer kinderen, en jonge leeftijd van het kind risicofactoren zijn voor kindermishandeling (Alink et al., 2018; Assink et al., 2017; Belsky, 1980, Stith et al., 2009). Om inzicht te krijgen in de frequentie van waarmee deze kind- en gezinsfactoren voorkwamen bij de gezinnen bij wie tijdens de lockdown een vermoeden was van kindermishandeling, werden naast informatie omtrent het vermoeden ook vragen gesteld over de thuissituatie waar het kind in opgroeit. Het voorkomen

van deze kind- en gezinsfactoren bij de mishandelde kinderen in het huidige onderzoek is vervolgens vergeleken met het voorkomen van deze kind- en gezinsfactoren bij gezinnen met kinderen tussen de 0-17 jaar in de Nederlandse populatie. Hiervoor zijn de gegevens gebruikt zoals deze aan de hand van CBS-gegevens (micro-data) in de NPM-2017 zijn bepaald. Gebaseerd op de cijfers in 2017 en 2020 in StatLine (waarin cijfers over de hele bevolking worden weergegeven en niet specifiek over gezinnen) kan verondersteld worden dat de verdeling van deze risicofactoren in gezinnen in de bevolking in 2020 nauwelijks afwijken ten opzichte van 2017.

Om te toetsen of deze kind- en gezinsfactoren ook risicofactoren waren tijdens de lockdown zijn risk ratio's (RR) berekend. Deze RR zijn op dezelfde manier berekend als in de NPM-2017. Hierbij is eerst zowel bepaald hoeveel kinderen in de populatie tot de groep *met* een bepaalde factor behoren als hoeveel kinderen in de populatie tot de groep *zonder* die factor behoren. Aan de hand van de informatie gegeven door de informanten is geschat hoeveel kinderen in beide groepen wel en niet mishandeld zijn tijdens de lockdown. Vervolgens is de proportie kinderen waarbij er sprake is van een vermoeden van mishandeling in de groep met de factor gedeeld door de proportie kinderen waarbij sprake is van een vermoeden van mishandeling in de groep zonder de factor om het relatieve risico op mishandeling (de RR) van de groep met factor t.o.v. de groep zonder factor te berekenen. Het relatieve risico ofwel de risk ratio wordt berekend met onderstaande formule:

$$RR = \frac{x_f}{P_f} / \frac{x_c}{P_c}$$

x_f = schatting van het aantal kinderen/gezinnen dat slachtoffer is van kindermishandeling met de factor

P_f = totale Nederlandse populatie kinderen/gezinnen met de factor

x_c = schatting van het aantal kinderen/gezinnen dat slachtoffer is van kindermishandeling zonder de factor

P_c = totale Nederlandse populatie kinderen/gezinnen zonder de factor

Rondom de RR zijn 95% betrouwbaarheidsintervallen berekend die de precisie en significantie van de schattingen weergeven (Rothman, 2002). Een risico kan als statistisch significant worden beschouwd wanneer het hele betrouwbaarheidsinterval boven de 1 ligt.

3. Resultaten

3.1 Prevalentie kindermishandeling gedurende de lockdown

Vermoedens mishandeling

In totaal is er voor 59 kinderen een digitaal registratieformulier met informatie over een vermoedens van kindermishandeling ingevuld. Daarvan is er één uiteindelijk niet meegenomen in de analyse. Dit ingevulde registratieformulier is niet meegenomen als vermoeden omdat uit de omschrijving van het vermoeden niet vastgesteld kon worden dat er sprake was van kindermishandeling. Als laatste is gecontroleerd voor eventuele dubbele meldingen, hiervan bleek geen sprake te zijn. Dit maakt dat er in totaal op basis van de definities ten minste één vorm van kindermishandeling is vastgesteld voor 58 unieke kinderen uit 56 unieke huishoudens: voor zeven kinderen uit zeven unieke huishoudens in de eerste fase en 51 kinderen uit 49 huishoudens in de tweede fase van het onderzoek.

Schatting prevalentie mishandeling

Wanneer enkel wordt gekeken naar de informatie verkregen in de eerste fase van het onderzoek, dan betreft de schatting van het totaal aantal mishandelde kinderen dat gebruik maakt van kinderopvang of het basis dan wel voortgezet onderwijs in Nederland tijdens de lockdown 10.323 (95% BI: 0 – 24.394). De schatting gebaseerd op informatie uit de tweede fase van het onderzoek voor alle informantengroepen samen genomen betreft 52.518 (95% BI: 29.815 – 75.221). In Tabel 3.1 zijn de schattingen ook per informantengroep weergegeven. Hier valt te zien dat de 84% betrouwbaarheidsintervallen voor de schattingen voor zowel de kinderopvang als het voortgezet onderwijs van fase 1 en fase 2 overlappen, deze verschillen dus niet significant van elkaar. De 84% betrouwbaarheidsintervallen van de verschillende fases voor de gastouderopvang en het basisonderwijs overlappen niet, wat betekent dat de schattingen voor deze informantengroepen in fase 2 significant afwijken van de schattingen in fase 1. Omdat de non-respons in beide fases anders verdeeld was over de verschillende categorieën (zie Tabel 2.2), wordt de schatting op basis van beide fases samen genomen als meest volledig en betrouwbaar beschouwd. Om deze reden is de informatie verkregen in de verschillende fases van het onderzoek in alle volgende resultaten samen genomen waarbij de aantallen gerapporteerde kinderen en de steekproeven van de informanten uit beide fases bij elkaar zijn opgeteld om vervolgens aan de hand van de totale aantallen tot een schatting te

komen. Gebaseerd op beide fases van het onderzoek samengenomen schatten we dat bijna 40.000 kinderen, oftewel 14 per 1.000 kinderen, te maken hebben gehad met mishandeling tijdens de lockdown (schatting: 39.385, 95% BI: 24.533 - 54.237, oftewel 8 - 19 per 1.000 kinderen).

Tabel 3.1. Schatting van het totaal aantal mishandelde kinderen tijdens de lockdown in Nederland op basis van informantenrapportages

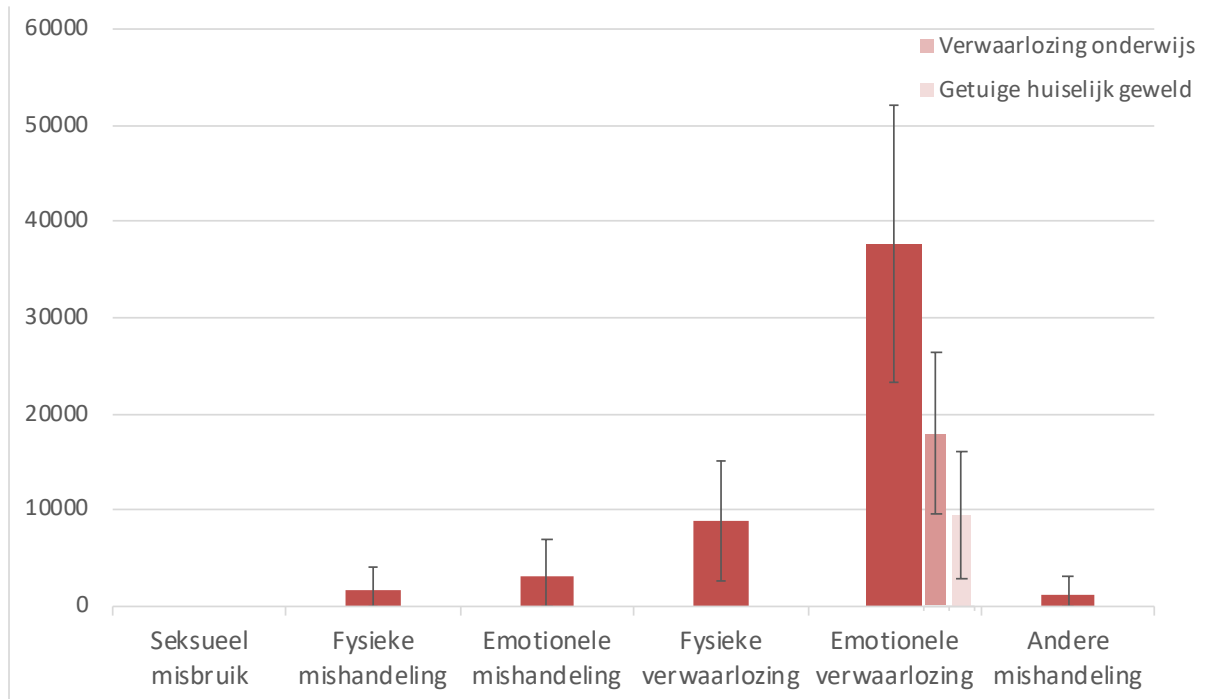
Informanten- groepen	Fase 1		Fase 2		Beide fases	
	Schatting	84% BI	Schatting	84% BI	Schatting	84% BI
KDV	818	153-1.483	2.643	497-4.788	1.249	531-1.967
GO	0	-	2.067	620-3.514	504	149-859
BO	6.689	36-13.343	41.502	31.895-51.108	32.578	25.214-39.942
VO	2.816	13-5.619	6.306	3.173-9.439	5.053	2.806-7.300
Totaal	10.323	201-20.444	52.518	36.185-68.850	39.385	28.701-50.070

Noot. KDV = kinderdagverblijven; GO = gastouderopvang; BO = basisonderwijs; VO = voortgezet onderwijs; 84% BI 84% betrouwbaarheidsinterval

3.2 Prevalentie verschillende typen mishandeling

Naast de totale schattingen, is er ook per type mishandeling een schatting berekend, gebaseerd op basis van de informantengegevens van beide fases samengenomen (zie Figuur 3.1). Bij de interpretatie van deze figuur dient er rekening mee gehouden te worden dat voor 19% van de kinderen twee vormen van mishandeling zijn gerapporteerd. Deze kinderen komen dus meermaals voor in de figuur. Uit Figuur 3.1 is af te lezen dat de schatting van het aantal gevallen van emotionele verwaarlozing het hoogst was (37.688, 95% BI: 23.280-52.096). Binnen deze vorm van mishandeling hebben we de schattingen voor verwaarlozing van onderwijs (21.893, 95% BI: 11.643-32.143) en getuige zijn van huiselijk geweld specifiek in kaart gebracht (11.533, 95% BI: 3.429-19.637) omdat dit twee belangrijke en relatief veel voorkomende subtypen zijn (maar niet de enige subtypen van emotionele verwaarlozing, zie Bijlage 1). Na emotionele verwaarlozing is de schatting voor fysieke verwaarlozing het hoogst (8.883, 95% BI: 2.697-15.069), gevolgd door emotionele mishandeling (3.077, 95% BI: 0-6.975), fysieke mishandeling (1.715, 95% BI: 0-4.090), en tot slot andere vormen van mishandeling (1.066, 95% BI: 0-3.153). Er zijn geen vermoedens van seksueel misbruik

gerapporteerd. Emotionele mishandeling, fysieke mishandeling en andere vormen van mishandeling zijn echter niet betrouwbaar te schatten, aangezien de 0 in het betrouwbaarheidsinterval ligt.

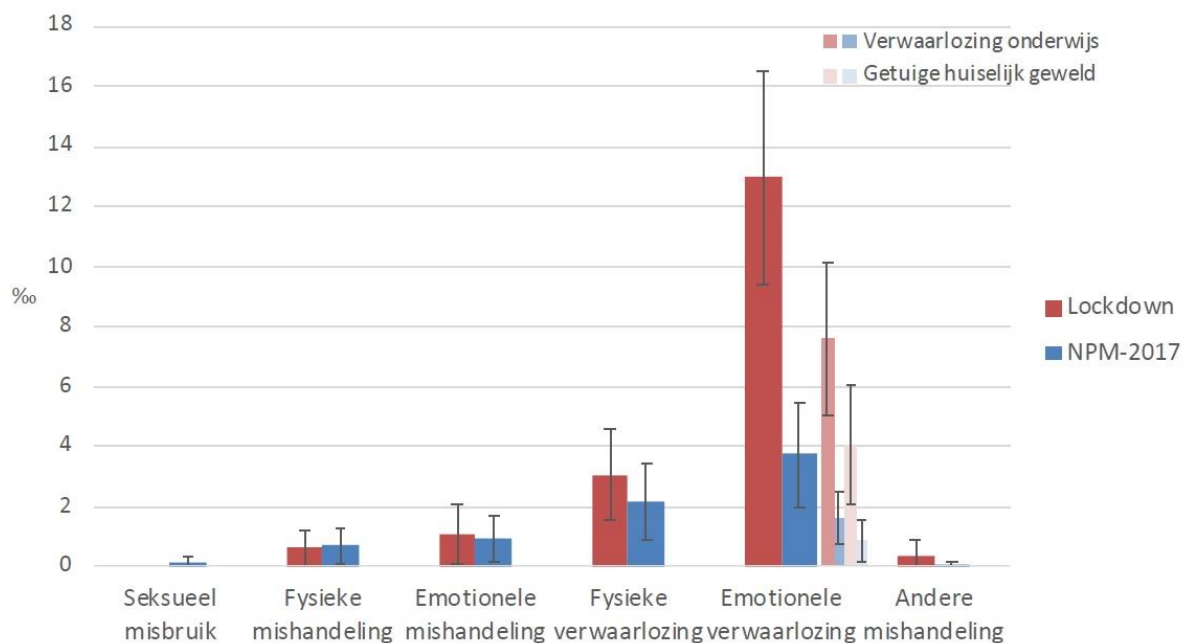

Figuur 3.1. Aantal vermoedens per type kindermishandeling tijdens de lockdown met 95% betrouwbaarheidsintervallen (gebaseerd op informantenrapportages van beide fases samengenomen)

3.3 Vergelijking prevalentie kindermishandeling tijdens de lockdown met prevalentie van NPM-2017

Om te kunnen bepalen of er sprake is geweest van een verandering in het aantal kinderen dat te maken heeft gehad met mishandeling tijdens de lockdown ten opzichte van een reguliere situatie waarin de scholen en kinderopvang open zijn, zijn de prevalentiecijfers van kindermishandeling van de huidige studie vergeleken met de prevalentiecijfers uit de NPM-2017. De prevalentieschattingen vanuit de NPM-2017 zoals ze in deze studie worden gebruikt zijn omgerekend naar een periode van drie maanden en gebaseerd op gegevens van dezelfde informantengroepen waar de prevalentiecijfers van de huidige studie op gebaseerd zijn (medewerkers in de kinderopvang/peuterspeelzalen, gastouders, leerkrachten uit het basisonderwijs en leerkrachten uit het voortgezet onderwijs). Op basis van de gegevens van de NPM-2017 hebben naar schatting bijna 15.000 kinderen, oftewel 5 per 1.000 kinderen, te

maken gehad met mishandeling (schatting: 14.628, 84% BI: 8.435-20.101, oftewel 3 - 7 per 1.000 kinderen). De schattingen uitgesplitst per type mishandeling, inclusief de 84% betrouwbaarheidsintervallen zijn weergegeven in Figuur 3.2.

Figuur 3.2. Prevalentieschattingen op basis van gelijke informantengroepen tijdens de lockdown en de NPM-2017 (met 84% betrouwbaarheidsintervallen).

De prevalentie voor het totaal aantal kinderen dat tijdens de lockdown te maken heeft gehad met ten minste één vorm van mishandeling (schatting: 39.385, 84% BI: 28.701 - 50.070) ligt significant hoger dan de prevalentie uit 2017 (schatting: 14.628, 84% BI: 8.435 - 20.101); de 84% betrouwbaarheidsintervallen overlappen niet. In Figuur 3.2 is te zien dat de 84% betrouwbaarheidsintervallen voor alle vormen van mishandeling overlappen, behalve voor emotionele verwaarlozing. Dit betekent dat enkel de prevalentieschatting voor emotionele verwaarlozing significant hoger was tijdens de lockdown ten opzichte van de prevalentieschatting van 2017. Dit was ook het geval voor beide subtypen van emotionele verwaarlozing: verwaarlozing van het onderwijs en het getuige zijn van huiselijk geweld. Voor de overige vormen van kindermishandeling waren de prevalentieschattingen uit het huidige onderzoek niet verschillend van die uit de NPM-2017.

3.4 Ongerapporteerde vermoedens van mishandeling

In de tweede fase van het onderzoek is aan de informanten gevraagd om hoeveel kinderen uit hun klas/groep ze in de periode tijdens of vlak na de sluiting van de scholen een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad alvorens zij werden doorgestuurd naar het digitale registratieformulier. Informanten gaven hier aan voor 91 kinderen een vermoeden van mishandeling te hebben gehad. Dit aantal is aanzienlijk hoger dan het aantal ingevulde registratieformulieren in de tweede fase van het onderzoek. In totaal is er voor 40 (44%) van de vermoedens geen registratieformulier ingevuld: 6 vermoedens van medewerkers uit de kinderopvang, 23 vermoedens van leerkrachten uit het basisonderwijs en 11 vermoedens van leerkrachten uit het voortgezet onderwijs. Wanneer deze vermoedens meegenomen zouden worden in de berekening van de schatting van het totaal aantal kinderen dat tijdens de lockdown slachtoffer is geweest van mishandeling, zou de schatting dus hoger uitkomen. De schatting inclusief de vermoedens waar geen registratieformulier voor is ingevuld ligt op 92.989 (84% BI: 70.863 - 115.115). Dit is significant hoger dan de schatting gebaseerd op de ingevulde en gecodeerde registratieformulieren (52.518, 84% BI: 36.185 - 68.850) en daarmee ook hoger dan de schatting op basis van de NPM-2017. Hoewel deze schatting waarin de ongeregistreerde vermoedens zijn meegenomen met grote voorzichtigheid dient te worden geïnterpreteerd, aangezien deze vermoedens niet zijn gecodeerd en er dus niet met zekerheid gesteld kan worden dat het daadwerkelijk om ernstige vermoedens van kindermishandeling gaat, laat deze schatting wel zien dat de schatting op basis van de registratieformulieren zeer waarschijnlijk geen overschatting en waarschijnlijk zelfs een onderschatting is.

3.5 Veranderingen in (onveilige) thuissituaties tijdens de lockdown

Informanten werden ook gevraagd om bij elk vermoeden waarover zij rapporteerden aan te geven of zij het idee hadden dat de situatie door de lockdown was veranderd. Bij 8,6% van alle vermoedens werd aangegeven dat de situatie was ontstaan in de periode van de lockdown. Daarnaast bleken 34,5% van de vermoedens ook voor de lockdown al te bestaan maar gelijk te zijn gebleven, in 3,4% van de vermoedens bleek de situatie tijdens de lockdown te zijn verbeterd, en in de helft van alle gevallen (50,0%) bleek de situatie voor de lockdown al te bestaan maar te zijn verergerd. Voor de overige 3,4% is niet bekend in hoeverre de situatie is veranderd tijdens de lockdown.

Daarnaast is er in de tweede fase van het onderzoek ook een vraag gesteld over het aantal kinderen voor wie de thuissituatie tijdens de periode van de lockdown juist was verbeterd ten opzichte van voor de lockdown. Hierbij ging het om kinderen om wie informanten zich in de periode voor de lockdown zorgen maakten om de thuissituatie, maar waarbij de zorgen sinds de sluiting van de scholen waren verdwenen. Door vijf informanten werd aangegeven dat dit het geval was, het ging hierbij om een totaal van 10 kinderen (gastouderopvang = 1, basisonderwijs = 8, voortgezet onderwijs = 1).

3.6 Overige zorgen om kinderen

Naast de vermoedens van mishandeling zijn de informanten ook gevraagd aan te geven hoeveel kinderen zij uit het oog waren verloren sinds de sluiting van de scholen. In totaal hebben informanten aangegeven 106 kinderen uit het oog verloren te zijn; 51 in fase 1 en 55 in fase 2. Daarnaast zijn de informanten gevraagd om hoeveel van deze kinderen zij zich zorgen maakten. Dit bleek in de eerste fase van het onderzoek het geval te zijn voor 12 van de uit het oog verloren kinderen, en voor 25 kinderen uit de tweede fase van het onderzoek. Gebaseerd op deze aantallen (gebruikmakend van dezelfde formule die is gebruikt om de schattingen van het totaal aantal mishandelde kinderen te berekenen) is ook een schatting gemaakt voor het totaal aantal uit het oog verloren kinderen in Nederland waar medewerkers van de kinderopvang, gastouders en/of leerkrachten zich zorgen om maakten tijdens de lockdown. Op basis van de rapportages van de informanten over deze kinderen schatten we dat het bijna 19.000 kinderen betreft, oftewel 6 per 1.000 kinderen in Nederland over wie zorgen zijn geweest tijdens de lockdown toen zij uit het oog verloren zijn (schatting: 18.922, 95% BI: 8.078 - 29.766, oftewel 4 - 9 op de 1.000 kinderen).

3.7 Risicofactoren / achtergrondkenmerken gezinnen waar sprake is van mishandeling

Voor de kinderen over wie een vermoeden van kindermishandeling is gerapporteerd zijn de informanten ook gevraagd naar relevante achtergrondkenmerken van het gezin. Kenmerken zoals geslacht en leeftijd van het kind en de gezinssituatie waren voor alle gerapporteerde kinderen bekend. Informatie omtrent het opleidingsniveau van de ouder(s), de werkstatus van de ouders en de afkomst van het gezin was niet in alle gevallen bekend bij de informant. De berekening voor de 95% betrouwbaarheidsintervallen is gebaseerd op het aantal

gerapporteerde gevallen van kindermishandeling waarvoor informatie met betrekking tot de risicofactoren aanwezig was. Indien informatie voor een bepaalde risicofactor voor minder gezinnen bekend is, resulteert dit in een breder betrouwbaarheidsinterval en een minder precieze risicoschatting.

Opleidingsniveau van ouders

Voor 21 van de 56 gezinnen (38%) waarbij een vermoeden van kindermishandeling is gerapporteerd was het opleidingsniveau van de ouders bekend. Aan de hand van de hoogst afgeronde opleiding van beide ouders is op gezinsniveau het opleidingsniveau bepaald. Van de gezinnen waarbij het opleidingsniveau bekend was, bleek bij 38% procent van de gezinnen ten minste één van de ouders midden/hog opgeleid te zijn (hoogst afgeronde opleiding havo, vwo, mbo, hbo of wo). De andere 62% procent van de gezinnen was laag opgeleid, waarbij beide ouders als hoogst opleiding vmbo, mavo of enkel basisonderwijs, of geen opleiding hadden afgerond. Het risico op kindermishandeling in gezinnen met een laag opleidingsniveau was tijdens de lockdown 9,8% tegenover een risico van 1,0% in de gezinnen die niet laag opgeleid zijn. De risk ratio was 10,28 (95% BI: 3,33-30,74), waarmee laag opleidingsniveau een significante risicofactor voor kindermishandeling tijdens de lockdown bleek te zijn.

Werkloosheid van ouders

Naast opleidingsniveau is gekeken naar de werkstatus van de ouders. De werkstatus was bekend voor 44 van de 56 gezinnen (79%). Van de gezinnen waarbij informatie omtrent werkstatus door de informant gerapporteerd was bleek in 70% van de gevallen één of beide ouders een betaalde baan te hebben. De overige 30% van de gezinnen waarvan de werkstatus van de ouders bekend was werd gekenmerkt als “werkloos”, dit zijn gezinnen waarbij geen van de ouders een betaalde baan heeft. Het risico op kindermishandeling was 5,6% in de groep werkloze gezinnen tegenover een risico van 1,7% in de niet-werkloze groep. Met een risk ratio van 3,25 (95% BI: 1,01-10,43) bleek werkloosheid tijdens de lockdown een significante risicofactor voor kindermishandeling te zijn.

Migratie-achtergrond

Gegevens over de afkomst waren door informanten ingevuld voor 50 van de 56 gezinnen (89%). Voor de kinderen met een migratie-achtergrond is onderscheid gemaakt tussen

migrantengeneraties. Kinderen die zelf buiten Nederland waren geboren werden beschouwd als eerste generatie migranten, dit was het geval voor 16% van de kinderen van wie de migratieachtergrond bekend was. Kinderen die zelf in Nederland waren geboren maar van wie een of beide ouders buiten Nederland waren geboren werden beschouwd als tweede generatie migranten, dit was het geval voor 20% van de kinderen. Het risico op mishandeling van kinderen van Nederlandse afkomst was 1,0% tegenover 3,4% voor kinderen behorend tot de eerste generatie en 1,0% voor kinderen behorend tot de tweede generatie. Een migratieachtergrond bleek geen significante risicofactor te zijn. De risk ratio voor de eerste generatie was 3,31 (95% BI: 0,49-22,34) en voor de tweede generatie was die 0,97 (95% BI: 0,20-4,72).

Gezinsfactoren: Eenoudergezinnen, stiefgezinnen en gezinsgrootte

De gezinsgrootte van de mishandelde kinderen varieerde van 1 kind tot 6 kinderen. Van de mishandelde kinderen kwam 20% uit een groot gezin (= vier kinderen of meer). Ongeveer de helft van de mishandelde kinderen woonde bij zijn of haar biologische ouders (46%). Daarnaast is bekend dat 27% van de mishandelde kinderen opgroeide in een eenoudergezin. Verder groeide 16% van de mishandelde kinderen op in een stiefgezin, en hadden de ouders in 11% van de gevallen co-ouderschap.

Zowel wonen in een eenoudergezin als in een stiefgezin bleken geen significante risicofactoren te zijn. Het risico op kindermishandeling was 3,1% in eenoudergezinnen tegenover 1,9% in gezinnen met twee ouders. De risk ratio voor eenoudergezin was 1,62 (95% BI: 0,53-4,98). In stiefgezinnen was het risico op kindermishandeling 7,7% tegenover een risico van 1,9% in niet-stiefgezinnen. De risk ratio voor stiefgezinnen was 4,04 (95% BI: 0,72-22,60). Daarnaast bleek de grootte van het gezin pas bij vier kinderen of meer een significante risicofactor te zijn, met een risk ratio van 5,30 (95% BI: 1,27-22,07). Het risico op mishandeling was 9,6% in kinderen uit een gezin met vier of meer kinderen, tegenover een risico van 1,8% in een kleiner gezin. Een gezinsgrootte van drie kinderen of meer bleek echter net geen significante risicofactor te zijn, de risk ratio hiervoor was 2,37 (95% BI: 0,99-5,65). Het risico op mishandeling voor kinderen uit een gezin van drie of meer betrof 4,0%, tegenover een risico van 1,7% in kleinere gezinnen.

Kindfactoren: leeftijd en geslacht

De leeftijd en het geslacht van de mishandelde kinderen was gerapporteerd voor alle kinderen. In exact de helft van de gerapporteerde vermoedens ging het om een jongen, in de andere helft van de gevallen ging het om een meisje. De leeftijd van deze kinderen lag tussen de 1 en 17 jaar ($M = 8,50$, $SD = 3,86$). Slechts een klein percentage van de mishandelde kinderen uit de huidige studie was tussen de 0 en 3 jaar oud (10,3%), meer dan de helft van de kinderen was tussen de 4 en 11 jaar oud (60,3%) en ongeveer een derde van de kinderen was tussen de 12 en 17 jaar oud (29,3%). Geen van de kindfactoren bleek een significante risicofactor te zijn. De risk ratio voor geslacht was 1,05 (95% BI: 0,51-2,17). Voor kinderen met een jonge leeftijd (0-3 jaar) was de risk ratio 0,47 (95% BI: 0,03-6,49), voor kinderen tussen 4 en 11 was de risk ratio 1,95 (95% BI: 0,99-3,82), en voor oudere kinderen (12-17 jaar) was de risk ratio 0,72 (95% BI: 0,25-2,03). Het risico voor jongens en meisjes verschilde dus niet significant. Ook voor kinderen uit verschillende leeftijdscategorieën verschilde het risico op kindermishandeling niet significant.

Geslacht van pleger en relatie van pleger ten aanzien van kind

Zowel het geslacht als de relatie van de pleger ten aanzien van het kind was bekend voor alle mishandelde kinderen. In 98,3% van de gevallen werd het kind mishandeld door ten minste één van de biologische ouders, al dan niet samen met de andere biologische ouder of met een stiefouder. In de overige 1,7% van de gevallen was enkel een stiefouder betrokken bij de mishandeling. De pleger was in geen van de gemelde vermoedens iemand van buiten het gezin. In het merendeel van de gevallen (59,0%) waren echter beide ouderfiguren plegers.

Wanneer ook nog onderscheid wordt gemaakt tussen het geslacht van de pleger ten aanzien van het kind, dan valt op dat het percentage waarbij de biologische moeder het kind mishandelde (84,5%) hoger ligt dan het percentage gevallen waarbij de biologische vader het kind mishandelde (63,8%). Voor de stiefouders geldt dat deze verdeling andersom is, hierbij ligt het percentage gevallen waarbij de stiefvader de pleger is (12,1%) hoger dan het percentage waarbij de stiefmoeder de pleger is (1,7%).

4. Discussie

Gebaseerd op informantenrapportages van beide onderzoeksfases samengenomen wordt geschat dat bijna 40.000 kinderen, oftewel 14 per 1.000 kinderen die in Nederland gebruik maken van kinderopvang, basisonderwijs of voortgezet onderwijs, tijdens of direct na de eerste sluiting van de scholen en kinderdagverblijven in verband met de Corona-uitbraak in Nederland slachtoffer zijn geweest van kindermishandeling (schatting: 39.385, 95% betrouwbaarheidsinterval [BI]: 24.533 - 54.237, oftewel 8 - 19 per 1.000 kinderen). Deze schatting ligt significant hoger dan de schatting uit 2017 op basis van dezelfde informantengroepen. Met name emotionele verwaarlozing is significant toegenomen. Kijkend naar twee subtypen van emotionele verwaarlozing zien we deze toename zowel terug in de verwaarlozing van onderwijs als het getuige zijn van huiselijk geweld. Vergelijkbaar met eerdere studies vormden verschillende gezinsfactoren een risico voor kindermishandeling tijdens eerste lockdown.

4.1 Prevalentie mishandeling tijdens de eerste lockdown

De schatting van het aantal slachtoffers van kindermishandeling tijdens de eerste lockdown betrof bijna 40.000 kinderen. Wanneer de prevalentieschatting van kindermishandeling tijdens de eerste lockdown wordt vergeleken met de prevalentieschatting van de NPM-2017, gerapporteerd over periode van dezelfde duur door dezelfde informantengroepen, ligt de schatting van de lockdown significant hoger. Dit is in lijn met de signalen dat er meer informatie gevraagd is over huiselijk geweld door mogelijke slachtoffers bij online chatdiensten als Fier (Van Bommel et al., 2020) en een deel van de ouders aangaf de extra draaglast in deze periode nauwelijks aan te kunnen en meer stress te ervaren (Achterberg et al., 2020; Wessels, 2020). Dat de toename vooral zichtbaar is op het gebied van emotionele verwaarlozing, waaronder verwaarlozing van het onderwijs, sluit aan bij het gebrek aan draagkracht dat ouders aangaven in deze periode te hebben ervaren. Hoewel onderzoek specifiek naar emotionele verwaarlozing schaars is, en onderzoek naar verwaarlozing van het onderwijs nog schaarser, laten enkele studies zien dat met name beperkingen in de draagkracht van ouders een risico vormen voor emotionele/onderwijsverwaarlozing (Van Wert, Fallon, Trocme, & Collin-Vézina, 2018). Zeker in de periode van de lockdown waarin een groter beroep werd gedaan op de betrokkenheid en ondersteuning van ouders bij het

onderwijs van kinderen, aangezien kinderen thuis onderwijs volgden en hierbij voor een groot deel waren aangewezen op de begeleiding en aansturing door ouders, is het waarschijnlijker dan wanneer kinderen naar school gaan, dat een beperkte draagkracht bij ouders verwaarlozing van het onderwijs tot gevolg zou kunnen hebben.

Het verschil in het contact tussen de informanten en de kinderen tijdens de eerste lockdown in vergelijking met de periode waarin de NPM-2017 heeft plaatsgevonden waarin de kinderopvang en scholen open waren, zou een vergelijking tussen deze schattingen kunnen bemoeilijken. Informanten hadden veelal digitaal contact op afstand, waardoor signalen van kindermishandeling mogelijk lastiger opgemerkt konden worden, wat geleid zou kunnen hebben tot een onderschatting van het aantal gevallen van kindermishandeling. Het ontbreken van informatie omtrent de thuissituatie van de kinderen en beperkingen in de mogelijkheid persoonlijk één-op-één contact met de kinderen te hebben, zou echter ook tot extra zorgen bij informanten hebben kunnen geleid, waardoor er sprake zou kunnen zijn van een overschatting. Doordat echter alle gerapporteerde vermoedens gecodeerd zijn door de onderzoekers, lijkt de kans op een overschatting door het includeren van ongegronde zorgen minimaal. De toename in zorgen en vermoedens lijkt dus niet te verklaren door onzekerheid of onduidelijke vermoedens omtrent de veiligheid van thuissituaties van kinderen en de schatting hier gepresenteerd lijkt eerder een onderschatting te zijn dan een overschatting. Dit wordt ondersteund door de bevinding dat informanten rapporteerden voor meer kinderen een vermoeden van kindermishandeling te hebben dan dat het aantal ingevulde registratieformulieren weergeeft.

Opvallend was dat van alle gerapporteerde vermoedens slechts 8% bleek te zijn ontstaan tijdens de lockdown. In de helft van de gevallen bestond het vermoeden ook voor de lockdown al en is deze tijdens de lockdown verslechterd. Hoewel dit patroon in lijn is met het patroon dat is opgemerkt bij de online hulpverleningsdienst Fier, namelijk dat de meeste van de situaties al voor de lockdown bestonden en dat situaties juist in die gezinnen erger zijn geworden (Van Bemmelen et al., 2020), lijkt dit niet geheel in lijn te zijn met de significante toename in het aantal gerapporteerde vermoedens tijdens de lockdown in vergelijking met 2017. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat informanten een vermoeden pas rapporteren op het moment dat het echt ernstig is. Het zou kunnen dat vermoedens die al bestonden zorgelijk waren voor de lockdown, tijdens de lockdown dusdanig zijn veranderd waardoor ze toen pas ernstig genoeg zijn geweest voor informanten om te rapporteren. Dit

zou erop kunnen wijzen dat de toename in kindermishandeling tijdens de lockdown met name in kwetsbare gezinnen heeft plaatsgevonden, in gezinnen waar al eerder sprake was van zorgen of problemen in de thuissituatie.

4.2 Verschillende typen mishandeling

Emotionele verwaarlozing is tijdens de eerste lockdown het meest gerapporteerd. Ook de subtypen van emotionele verwaarlozing, verwaarlozing van onderwijs en getuige zijn van huiselijk geweld, zijn veel gerapporteerd. Schattingen van het aantal slachtoffers van deze subtypen liggen beide hoger tijdens de lockdown dan bij de NPM-2017. De toename van het getuige zijn van huiselijk geweld, kan mogelijk verklaard worden doordat gezinsleden verplicht meer tijd met elkaar moesten doorbrengen. Alle gezinsleden waren vrijwel de hele dag thuis, waardoor huiselijk geweld bijna onmogelijk kon plaatsvinden zonder dat kinderen daar getuige van zouden zijn omdat zij het geweld zagen of hoorden. Daarbij kan het constant samen zijn hebben geleid tot meer spanningen tussen gezinsleden, waardoor de kans op ruzie en huiselijk geweld toegenomen zou kunnen zijn.

Het feit dat verwaarlozing van onderwijs veel is voorgekomen tijdens de lockdown laat zien dat niet alle ouders in staat zijn geweest om adequaat thuisonderwijs te verzorgen, vaak in combinatie met eigen werk. Hoewel de kinderen voor zo ver mogelijk online onderwijs kregen, was begeleiding van ouders nodig – in elk geval voor het basisonderwijs – iets wat dus niet voor alle ouders haalbaar was. Uit ander onderzoek is gebleken dat het combineren van thuisonderwijs met eigen werk met name in kwetsbare gezinnen een probleem was. Laagopgeleide ouders voelden zich over het algemeen minder in staat hun kinderen te helpen en te ondersteunen in het thuisonderwijs dan hoger opgeleide ouders (Bol, 2020). De toename van verwaarlozing van onderwijs, en daarmee ook de verschillen tussen gezinnen met verschillende opleidingsniveaus, is zorgwekkend. Het zou tot gevolg kunnen hebben dat de bestaande verschillen in leerprocessen en ontwikkeling tussen kinderen groter worden.

4.3 Risicofactoren

Sommige gezinsfactoren die in eerdere studies als risicofactoren voor kindermishandeling zijn gevonden, bleken ook in de huidige studie het risico op kindermishandeling te vergroten. Het risico op kindermishandeling in gezinnen waar de ouders een laag opleidingsniveau hadden was ruim 10 keer groter dan in andere gezinnen. In werkloze gezinnen was het risico ruim 3

keer groter ten opzichte van niet-werkloze gezinnen. Migratieachtergrond bleek in de huidige studie geen significante risicofactor voor kindermishandeling te zijn. Ook eenoudergezinnen en stiefgezinnen hadden tijdens de lockdown geen groter risico op mishandeling. De grootte van het gezin bleek enkel een risicofactor te zijn in gezinnen met 4 of meer kinderen, het risico op mishandeling was ruim 2 keer groter in gezinnen met 4 of meer kinderen dan in kleinere gezinnen.

In tegenstelling tot wat in eerdere studies is gevonden, bleek een jonge leeftijd (0-3 jaar) van het kind tijdens de lockdown geen risicofactor te zijn voor kindermishandeling ten opzichte van oudere leeftijden (4-17 jaar). Wanneer gekeken wordt naar de vormen van mishandeling die het meest zijn gerapporteerd door informanten tijdens de lockdown, dan is dit goed te verklaren; verwaarlozing van onderwijs, een vorm die veel is voorgekomen tijdens de lockdown, is niet van toepassing op jongere kinderen.

Deze risicofactoren zijn grotendeels gelijk aan die van de NPM-2017 en laten opnieuw zien dat bepaalde gezinnen extra kwetsbaar zijn en dat kinderen in deze gezinnen ook tijdens de lockdown een groter risico hadden op het meemaken van kindermishandeling. Deze kennis kan mogelijk richting geven aan de vorming van het beleid bij een tweede lockdown door meer aandacht te besteden aan kwetsbare gezinnen.

4.4 Beperkingen

Tijdens de eerste fase van het onderzoek was er sprake van een hoge non-respons in het onderwijs (zowel basis- als voortgezet onderwijs). Deze non-respons valt mogelijk te verklaren door de drukte waar scholen in de periode van het onderzoek, vlak na de sluiting van de scholen en vlak voor de zomervakantie, mee te maken hadden. De kinderopvang was op dat moment al iets langer weer geopend en ervaarde niet de druk van het afronden van onderdelen van een onderwijsprogramma voor de zomervakantie, waardoor medewerkers uit de kinderopvang mogelijk meer tijd hadden om naast hun reguliere werkzaamheden deel te nemen aan het onderzoek. De hoge non-respons heeft tot het besluit geleid om het onderzoek nog eens uit te zetten na de zomervakantie, een periode waarvan enkele directeuren van basisscholen hadden aangegeven dat deze rustiger zou zijn voor het onderwijs. Hoewel de non-respons in de tweede fase inderdaad voor het onderwijs lager was, was deze in de tweede fase hoger voor de kinderopvang ten opzichte van de eerste fase. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de werkdruk binnen de kinderopvang juist in deze periode hoog

was doordat medewerkers met klachten die zouden kunnen wijzen op een besmetting met het Coronavirus thuis moesten blijven totdat zij getest konden worden en ze een negatieve testuitslag hadden ontvangen. In deze periode duurde dit proces ruim een week en waar leerkrachten voorrang konden krijgen bij het aanvragen van een test gold deze voorrang niet voor medewerkers in de kinderopvang. Uit een enquête van de branchevereniging in september 2020 onder kinderopvangondernemers en gastouderbureaus gaf een derde van de organisaties aan meer dan 10% van hun medewerkers niet in te kunnen zetten (Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang, 2020).

Hoewel de drukte in de eerste fase voor het onderwijs en in de tweede fase voor de kinderopvang een verklaring kan zijn voor de non-respons, en de schattingen tussen beide fases ook significant van elkaar verschillen, valt niet met zekerheid te zeggen in hoeverre de drukte en non-respons samenhangen met een onder- of overrapportage van vermoedens. Om na te gaan in hoeverre er sprake was van onderrapportage doordat het informanten te veel tijd zou kosten om per vermoeden een registratieformulier in te vullen, is in de tweede fase van het onderzoek een extra vraag toegevoegd aan de aanmeldingsvragenlijst. Alvorens informanten werden doorgestuurd naar het digitale registratieformulier werd hen gevraagd aan te geven om hoeveel kinderen zij tijdens de lockdown een vermoeden van mishandeling hebben gehad. Hieruit is gebleken dat informanten bijna twee keer meer vermoedens hadden dan dat er formulieren ingevuld zijn over die vermoedens. Hoewel niet met zekerheid te zeggen valt in hoeverre er bij al die vermoedens sprake was van mishandeling, aangezien deze vermoedens niet zijn gecodeerd, zou hieruit opgemaakt kunnen worden dat het aantal vermoedens waarover formulieren zijn ingevuld een onderschatting weergeeft van de werkelijkheid. Verder heeft de hoge non-respons geleid tot grotere betrouwbaarheidsintervallen rondom de schattingen en de risk ratio's voor de risicofactoren.

Een andere mogelijke beperking van de huidige studie in vergelijking met de NPM-2017 is dat informanten in het huidige onderzoek zijn gevraagd om retrospectief vermoedens van kindermishandeling te rapporteren, waar dit in 2017 prospectief gebeurde. Het is dus mogelijk dat de herinnering enigszins is gekleurd, alhoewel de periode van terugdenken slechts een paar maanden betrof.

4.5 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek zijn er enkele aanbevelingen te formuleren. De resultaten wijzen erop dat de sluiting van de kinderopvang en scholen met name voor kwetsbare gezinnen kan hebben geleid tot onveilige thuissituaties en achterstand in het onderwijs. Het sluiten van scholen en kinderopvang kan dus ernstige consequenties hebben voor de veiligheid en ontwikkeling van een kwetsbare groep kinderen, en zou zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. Indien sluiting onvermijdelijk is, is het van belang dat contact met ouders wordt gefaciliteerd, om beter in kaart te brengen welke ouders wel en niet in staat zijn om hun kinderen te begeleiden in het thuisonderwijs, of ouders spanningen in het gezin ervaren, en om te inventariseren wat ouders nodig hebben om hun kinderen beter te kunnen begeleiden.

4.6 Conclusie

De Coronapandemie heeft mondiaal een enorme impact op uiteenlopende gebieden. Dit onderzoek laat zien dat een sluiting van scholen en kinderopvang gerelateerd lijkt te zijn aan onveilige thuissituaties en verwaarlozing van onderwijs, met name in gezinnen waar al sprake was van een zorgelijke situatie of problemen in het gezin.

Literatuur

- ABC Radio Adelaide (2020, 20 april). SA Police says no spike in domestic violence amid coronavirus restrictions, despite alleged murder. *ABC News*. Geraadpleegd op: <https://www.abc.net.au/news/2020-04-20/police-say-no-domestic-violence-spike-in-sa-during-coronavirus/12165598>
- Achterberg, M., Dobbelaar, S., Boer, O. D., & Crone, E. (2020). *Home lockdown: Bloom or Boom? Perceived stress as mediator for longitudinal effects of the COVID-19 lockdown on wellbeing of parents and children*.
- Alink, L. R. A., Prevoe, M., Berkel, S. V., Linting, M., Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. (2018). *NPM 2017: Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen*. Leiden: Leiden University, Institute of Education and Child Studies/TNO
- Alink, L. R. A., Van IJzendoorn, M.H., Bakermans-Kranenburg, M.J., Pannebakker, F.D., Vogels, A. G. C., & Euser, S. (2011). *Kindermishandeling in Nederland anno 2010. De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)*. Leiden: Casimir Publishers.
- Assink, M., van der Put, C. E., Kuiper, K., Mulder, T., & Stams, G. J. J. M. (2016). *Risicofactoren voor kindermishandeling: Een meta-analytisch onderzoek naar risicofactoren voor seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en verwaarlozing*. Universiteit van Amsterdam.
- Baron, E. J., Goldstein, E. G., & Wallace, C. T. (2020). Suffering in silence: How COVID-19 school closures inhibit the reporting of child maltreatment. *Journal of Public Economics*, 190, 1-13. doi:10.1016/j.jpubeco.2020.104258
- Belsky J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist*, 35, 320–335.
- Bol, T. (2020). Inequality in homeschooling during the Corona crisis in the Netherlands. First results from the LISS Panel. 10.31235/osf.io/hf32q
- Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang (2020, 10 september). Sluiting van groepen dreigt; PMers niet inzetbaar door wachttijd coronatest. Geraadpleegd op: <https://www.maatschappelijkekinderopvang.nl/nieuws/sluiting-van-groepen-dreigt-pmers-niet-inzetbaar-door-wachttijd-coronatest/>
- Bröer, C., C, B., Vlaar, N., Borst, F., de Sauvage Nolting, R., & Veltkamp, G. (2020). *Gezinnen met kleine kinderen: Covid-19 maatregelen, pandemische dreigingen en het alledaags leven*

- met kleine kinderen. Universiteit van Amsterdam, Afdeling Sociologie. Geraadpleegd op: <https://www.coronatijden.nl/wp-content/uploads/2020/09/tussentijdse-resultaten-jonge-families.pdf>*
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020a). Veilig Thuis Rol en Organisatie Adviesvrager Melder 1e Halfjaar 2019 [Tabel]. Geraadpleegd op: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/07/adviesvrager-en-melder-veilig-thuis-1e-halfjaar-2019>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020b, 16 juli). Aantal werklozen in juni gestegen tot 404 duizend [Nieuwsbericht]. Geraadpleegd op: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/29/aantal-werklozen-in-juni-gestegen-tot-404-duizend>
- Compier-de Block, L.H.C.G., Alink, L.R.A., Linting, M., Van den Berg, L.J.M., Elzinga, B.M., Voorthuis, A., Tollenaar, M.S., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (2017). Parent-child agreement on parent-to-child maltreatment. *Journal of Family Violence, 32*, 207-217. doi: 10.1007/s10896-016-9902-3
- Đapić, R. M., Flander, B. G., & Prijatelj, K. (2020). Children behind closed doors due to COVID-19 Isolation: Abuse, neglect and domestic violence. *Archives of Psychiatry Research: An International Journal of Psychiatry and Related Sciences, 56*(2), 181-192.
- De Kindertelefoon. (2020b). Onderzoeksresultaten thema kindermishandeling. Geraadpleegd op: <https://www.kindertelefoon.nl/resources/pdf-bestanden/handout-onderzoek-kindermishandeling.pdf>
- De Kindertelefoon. (2020a). *Wat Kinderen bezighoudt in Coronatijd Hand-out periode 16 maart t/m 12 april*. Geraadpleegd op: <https://www.cjg043.nl/wp-content/uploads/2020/05/Hand-Out-De-Kindertelefoon-Wat-kinderen-bezighoudt-in-coronatijd.pdf>
- Dienst Uitvoering Onderwijs. (2020). Alle vestigingen bo [databestand]. Geraadpleegd op: https://www.duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/po/adressen/adressen-po-3.jsp
- Dienst Uitvoering Onderwijs. (2020). Alle vestigingen vo [databestand]. Geraadpleegd op: https://www.duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/vo/adressen/adressen-vo-2.jsp
- Donker, M. H., Mastrotheodoros, S., & Branje, S. (2020). *Development of parent-adolescent relationships during the COVID-19 pandemic: The role of stress and coping*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/urmt9>

- Eshuis, K. (2020, 23 juni). Aantal meldingen huiselijk geweld niet toegenomen sinds corona. NOS. Geraadpleegd op: <https://nos.nl/artikel/2338256-aantal-meldingen-huiselijk-geweld-niet-toegenomen-sinds-corona.html>
- Euser, S., Alink, L. R. A., Pannebakker, F., Vogels, T., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van IJzendoorn, M. H. (2013). The prevalence of child maltreatment in the Netherlands across a 5-year period. *Child Abuse & Neglect*, 37, 841-851. doi:10.1016/j.chiabu.2013.07.004
- Euser, E. M., van IJzendoorn, M. H., Prinzie, P., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2010). Prevalence of child maltreatment in the Netherlands. *Child Maltreatment*, 15, 5-17. doi: 10.1177/1077559509345904
- Goldstein, H., & Healy, M.J.R. (1995). The graphical presentation of a collection of means. *Journal of the Royal Statistical Society, Series A (Statistics in Society)*, 158, 175-177.
- Guenfoud, I. (2020, 3 april). French women use code words at pharmacies to escape domestic violence during coronavirus lockdown. ABC News. Geraadpleegd op: <https://abcnews.go.com/International/french-women-code-words-pharmacies-escape-domestic-violence/story?id=69954238>
- Hoorn, O. (2020, 15 april). Landelijk beeld: Corona quarantaine leidt vooralsnog niet tot meer adviesvragen en meldingen bij Veilig Thuis. GGD GHOR. Geraadpleegd op: <https://www.ggdghorkennisnet.nl/nieuws/14217-landelijk-beeld-corona-quarantaine-leidt-vooralnog-niet-tot-meer-adviesvragen-en-meldingen-bij-veilig-thuis>
- Jeugdwet. (2014, 1 maart). Geraadpleegd op <http://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2016-08-01#Hoofdstuk1>
- Julious, S. A. (2004). Using confidence intervals around individual means to assess statistical significance between two means. *Pharmaceutical Statistics*, 3, 217-222.
- Landelijk Ouderpanel. (2020). *Samenvatting Onderzoek Opvoeden en Onderwijs in Coronatijd*. Geraadpleegd op: <https://opvoedinformatie.nl/wp-content/uploads/2020/05/Rapportage-opvoeden-en-onderwijs-in-coronatijd.pdf>
- Li, W., & Schwartzapfel, B. (2020, 4 april). Is domestic violence rising during the coronavirus shutdown? Here's what the data shows. *The Marshall Project*. Geraadpleegd op: <https://www.themarshallproject.org/2020/04/22/is-domestic-violence-rising-during-the-coronavirus-shutdown-here-s-what-the-data-shows>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2020). *#Ikpraatmee*. Geraadpleegd op: <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Ikpraatmee.pdf>

- Norman, R.E., Byambaa, M., Rumna, D., Butchart, A., Scott, J., & Vos, T. (2012). The longterm health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: A systematic review and meta-analysis. *PLoS Med*, *9*, e1001349. doi: 10.1371/journal.pmed.1001349
- NU.nl (2020, 15 april). Jeugdzorg ziet aantal meldingen over kindermishandeling niet toenemen. NU.nl. Geraadpleegd op: <https://www.nu.nl/coronavirus/6044918/jeugdzorg-ziet-aantal-meldingen-over-kindermishandeling-niet-toenemen.html>
- Payton, M. E., Greenstone, M. H., & Schenker, N. (2003). Overlapping confidence intervals or standard error intervals: What do they mean in terms of statistical significance? *Journal of Insect Science*, *3*, 34-40. doi: 10.1093/jis/3.1.34
- Poate, S. (2020, 31 maart). 75% increase in domestic violence searches since coronavirus. *NBN News*. Geraadpleegd op: <https://www.nbnnews.com.au/2020/03/31/dvsearches-coronavirus/>
- Rijksoverheid (2020a, 15 maart). Aanvullende maatregelen onderwijs, horeca, sport [Nieuwsbericht]. Geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/03/15/aanvullende-maatregelen-onderwijs-horeca-sport>
- Rijksoverheid (2020b, 19 mei) Corona-aanpak: de volgende stap [Nieuwsbericht]. Geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/05/19/corona-aanpak-de-volgende-stap>
- Rothman, K. J. (2002). *Epidemiology: An introduction*. New York, NY: Oxford University Press.
- Sayfa, A., & Çalışmaları, K. (2020). *COVID-19 karantinasından kadının etkilenimi ile kadın ve çocuğa yönelik şiddete ilişkin türkiye araştırma raporu*. Geraadpleegd op de website van het Socio-Political Field Research Center: <https://sahamerkezi.org/covid-19-karantinasından-kadının-etkilenimi-ile-kadın-ve-cocuga-yonelik-siddete-iliskin-turkiye-arastirma-raporu/>
- Steketee, M., De Wildt, R., Compagner, M., Van der Hoff, M., & Tierolf, B. (2020). *Kwetsbare gezinnen in tijden van Corona: Wat is de impact van de Coronacrisis op kwetsbare gezinnen en de hulp die zij nodig hebben?* Verwey Jonker Instituut. Geraadpleegd op: <https://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2020/kwetsbare-gezinnen-in-tijden-van-corona>
- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., ... & Dees, J. E. M. E. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, *14*, 13-29. doi:10.1016 /j.avb.2006.03.006

- Stone, A., Mallin, A., & Gutman, M. (2020, 25 april). Fewer domestic violence calls during COVID-19 outbreak has California officials concerned. *ABC News*.
<https://abcnews.go.com/US/fewer-domestic-violence-calls-covid-19-outbreakcalifornia/story?id=70336388>
- Tsikriktsis, N. (2005). A review of techniques for treating missing data in OM survey research. *Journal of Operations Management*, 24, 53-62. doi:10.1016/j.jom.2005.03.001
- Van Bommel, S. R., Simons, E. I., & Noteboom, F. (2020). *Effecten van Corona: Een Analyse op basis van de Digitale Hulpverlening verzorgd door 'Chat met Fier'*. Geraadpleegd op: <http://www.fierfryslan.nl/mediadepot/2257cafd8087/RapportChatmetFierendeEffectenvancoronaDEF.pdf>
- Van Berkel, S. R., Prevoo, M. J., Linting, M., Pannebakker, F. D., & Alink, L. R. A. (2020). Prevalence of child maltreatment in the Netherlands: An update and cross-time comparison. *Child Abuse & Neglect*, 103, 1-11. doi: 10.1016/j.chiabu.2020.104439
- Van IJendoorn, M.H., Prinzie, P., Euser, E.M., Groeneveld, M.G., Brilleslijper-Kater, S.N., van Noort-van der Linden, A.M.T., Bakermans-Kranenburg, M.J., Juffer, F., Mesman, J., Klein Velderman, M., & San Martin Beuk, M. (2007). *Kindermishandeling in Nederland Anno 2005. De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005)*. Leiden: Casimir Publishers.
- Van Wert, M., Fallon, B., Trocme, N., & Collin-Vézina, D. (2018). Educational neglect: understanding 20 years of child welfare trends. *Child Abuse & Neglect*, 75, 50-60.
- Vandeviver, C., Depraetere, J., Schapansky, E., De Schrijver, L., Nobels, A., De Moor, S., & Keygnaert, I. (2020). Slachtofferschap van geweld tijdens de COVID-19-lockdown in België: Eerste resultaten van een lopend nationaal cohorteonderzoek. *Panopticon*, 41, 417-425.
- Wanqing, Z. (2020, 2 maart). Domestic violence cases surge during COVID-19 epidemic. *Sixth Tone*. Geraadpleegd op: <https://www.sixthtone.com/news/1005253/domestic-violence-cases-surge-during-covid-19-epidemic>
- Wessels, E. J. (2020, 23 juni). Resultaten peiling Balansmeter: Helft ouders is uit balans tijdens coronacrisis [Nieuwsbericht]. Geraadpleegd op <https://www.ncj.nl/actueel/nieuws/artikel/resultaten-peiling-balansmeter-helft-ouders-is-uit-balans-tijdens-coronacrisis>

Bijlage 1. De definities van kindermishandeling

De definities van de verschillende vormen van mishandeling zijn gelijk aan die in 2017.

SEKSUEEL MISBRUIK

Seksueel misbruik met penetratie

Seksuele aanranding of uitbuiting van een kind, of het toelaten van seksuele aanranding of uitbuiting van een kind, waar penetratie met penis, vingers of om het even welk voorwerp van of door het kind is voorgekomen. Dergelijke handelingen omvatten orale (fellatio), anale (sodomie) of genitale betrekkingen, hetzij heteroseksueel of homoseksueel. De categorie omvat gevallen van seksuele uitbuiting (met penetratie) door anderen met toestemming van een voor het kind verantwoordelijke volwassene (zoals in kinderprostitutie, pornografie, verkrachting). De categorie omvat geen seksueel misbruik van onbekende aard, situaties beschreven in 02 of 03, noch ontoereikende supervisie van de vrijwillige seksuele activiteiten van een kind. De aanwezigheid van geslachtsziekten alléén vormt geen afdoende bewijs voor deze vorm van seksueel misbruik.

- 01.1** Elke vorm van seksueel misbruik met penetratie, zonder gebruik van geweld.
- 01.2** Elke vorm van seksueel misbruik met penetratie, met gebruik van geweld.
- 01.3** Kinderprostitutie of kinderpornografie.

Lastigvallen met genitaal contact

- 02.1** Seksuele aanranding of uitbuiting van een kind of het toestaan van seksuele aanranding of uitbuiting van een kind waarbij genitaal contact plaatsvindt van of door het kind en waarbij geen aanwijzingen zijn dat er daadwerkelijk penetratie heeft plaatsgevonden. Tot deze categorie horen strelen of stimuleren van de vagina of penis van of door het kind, zowel hetero- als homoseksueel.

Ander of onbekend seksueel misbruik

Het begaan of toestaan van seksuele aanranding, uitbuiting, mishandeling of misbruik van een kind anders dan in de bovengenoemde categorieën 01 en 02. Hiertoe behoren bijvoorbeeld: seksuele aanranding of uitbuiting van een kind waarbij geen genitaal contact plaatsvindt en seksuele aanranding of lastigvallen van onbekende aard of zonder specifieke aanduiding dat penetratie of genitaal contact heeft plaatsgevonden. Tot deze categorie horen ook de beweringen betreffende de vrijwillige seksuele activiteiten van kinderen. Niet in deze categorie horen pogingen tot, dreigingen

met of potentieel seksuele aanranding of uitbuiting, als er geen indicatie is dat dit seksuele contact ook is opgetreden. Als er geen lichamelijk contact heeft plaatsgevonden, moeten deze beweringen anders worden gecodeerd (categorie 06 en 07).

- 03.1** Blootstelling, ongepast kussen, koesteren of strelen van borsten of billen of andere niet genitale lichaamsdelen, voyeurisme.
- 03.2** Beschikbaar stellen van expliciet seksueel materiaal.
- 03.3** Kinderpornografie zonder penetratie.
- 03.4** Ontbreken van voldoende supervisie van de vrijwillige seksuele activiteiten van een kind.
- 03.5** Pogingen tot, of dreigingen van seksueel misbruik met lichamelijk contact.
- 03.6** Ander onbekend seksueel misbruik (deze categorie is ook gecodeerd als er een sterk vermoeden was van seksueel misbruik, dat kon worden opgemaakt uit het gedrag van het kind of uit fysieke aanwijzingen, maar dat (nog) niet was bevestigd).

LICHAMELIJKE MISHANDELING

Lichamelijke mishandeling

Opzettelijke lichamelijke mishandeling al dan niet met behulp van een voorwerp, wapen of vreemde substantie (bijv. slaan met een stok, maar ook verbranden met vloeistof of vuur, vergiftigen, verstikken of verdrinken). Tot deze categorie hoort ook slaan, stompen, schoppen, bijten schudden, gooien of met opzet laten vallen, steken, wurgen en lichamelijke mishandeling waarbij de manier niet goed te achterhalen is (bijv. wanneer het onbekend is of het slaan met de hand of met een voorwerp gegeven is). De categorie omvat ook schijnbaar toevallig opgelopen letsel door lichamelijke mishandeling (bijv. een kind dat letsel oploopt door een val die werd veroorzaakt door een klap of duw, of een zuigeling die gewond raakt doordat men het opzettelijk heeft laten vallen). Tot deze categorie hoort ook het zg. Shaken baby syndroom.

De categorie omvat niet de aanrandingen met acties die niet hierboven zijn opgenoemd. (zulke aanrandingen moeten worden gecodeerd in categorie 07), noch de dreigende aanranding of poging tot aanranding die niet werkelijk wordt uitgevoerd. De categorie is niet van toepassing als lichamelijk letsel of de lichamelijke conditie het gevolg is van andere vormen van mishandeling (bijv. poging tot zelfmoord als gevolg van emotionele aanranding of een geslachtsziekte als gevolg van seksueel misbruik).

- 04.1** Schudden, gooien of met opzet laten vallen.
- 04.2** Slaan met de hand.

- 04.3 Slaan met voorwerp of wapen.
- 04.4 Duwen, grijpen, sleuren, trekken.
- 04.5 Stompen, schoppen.
- 04.6 Overige lichamelijke mishandeling.

EMOTIONELE MISHANDELING

Bewegingsbeperking

- 05.1 Vastbinden. Ernstige bewegingsbeperking als een middel van straf of controle, zoals het vastbinden van een kind op bed of aan een ander object, of het samenbinden van handen of voeten, of een verantwoordelijk persoon die toestaat dat dit door een ander persoon gebeurt. Hierbij horen niet de algemeen geaccepteerde zorgmaatregelen die bedoeld zijn om kinderen te beschermen zoals een tuigje in de kinderstoel.
- 05.2 Andere vormen van bewegingsbeperking. Het opsluiten van een kind in een ruimte (bijvoorbeeld een kast) als een middel van straf. Milde vormen van 'opsluiten' zoals het voor straf een tijdje op de eigen slaapkamer blijven, hoort niet tot deze categorie.

Verbale of emotionele mishandeling

Hiertoe behoren ook verbale dreigingen met andere vormen van mishandeling zoals verlaten, zelfmoord, slaan, seksuele mishandeling etc. Deze categorie wordt niet gebruikt als deze verbale mishandeling verband houdt met mishandeling in de categorieën 01.0 tot 05.2 of categorie 07.0, tenzij er sprake is van handelingen en tegenovergestelde effecten, die anders en gescheiden zijn van die in andere categorieën.

- 06.1 Verbale of emotionele mishandeling: verbale bedreigingen of uitschelden van een kind als een systematisch patroon van kleineren, denigreren of tot zondebok maken van een kind, andere niet-lichamelijke vormen van openlijk vijandige of verwerpende behandeling of extreme niet-lichamelijke discipline.
- 06.2 Dreigen met seksueel misbruik: Verbale of non-verbale bedreiging van het kind met seksueel misbruik of geweld.
- 06.3 Dreigen met andere vormen van mishandeling: verbale of non-verbale bedreiging van het kind met fysieke of emotionele mishandeling, zoals dreigen het kind pijn te doen, te doden, te verlaten etc. **Andere onbekende emotionele mishandeling**

Vormen van openlijke strafmaatregelen, uitbuiting of uitschelden anders dan bovengenoemd, of niet-specifieke mishandeling. Tot deze categorie horen pogingen tot fysiek of seksueel geweld of uitbuiting waarbij geen indicatie was dat daadwerkelijk fysiek contact heeft plaatsgevonden; het

opzettelijk onthouden van voeding, onderdak, slaap of andere noodzakelijke zorg als een vorm van straf; het teveel laten werken of uitbuiten van het kind en niet-specifieke mishandeling of misbruik anders dan beschreven in de categorieën 01 tot 06.

- 07.1** Terroriseren van het kind: intimideren door bijvoorbeeld het kapot maken van spullen of huisdieren waaraan het kind gehecht is.
- 07.2** Toedienen van substanties die niet door een deskundige zijn voorgeschreven: het geven van alcohol of kalmerende middelen aan jonge kinderen om het gedrag te beheersen.
- 07.3** Andere emotionele mishandeling.

FYSIEKE VERWAARLOZING

Weigering om noodzakelijke zorg te verlenen of toe te staan in geval van diagnostische indicatie daarvoor

- 08.1** Weigering om noodzakelijke zorg te verlenen of toe te staan in geval van diagnostische indicatie daarvoor. In gebreke blijven bij het verkrijgen van behandeling, waarvan de noodzaak is vastgesteld door een competente professional bij zichtbaar lichamelijk letsel, ziekte, slechte conditie of verzwakking (bijv. lichamelijke handicap, zintuiglijke handicap, tandproblemen of andere zichtbare lichamelijke problemen).

Tot deze categorie horen het in gebreke blijven om (1) verdere diagnose te verwerven of toe te staan met betrekking tot het door de professional vastgestelde probleem, (2) professionele behandeling te verwerven of toe te staan voor de gediagnosticeerde conditie, of (3) het geven van professionele behandeling in overeenstemming met de professionele aanbeveling (zoals het geven van medicijnen). Tot de categorie horen niet de situaties waarbij (1) wordt nagelaten om ondersteuning te geven of zoeken in afwezigheid van expliciete professionele aanbeveling om dit te doen (zie categorie 09.0) of (2) wordt nagelaten om aanbevolen ondersteuning te geven of zoeken voor leerproblemen, emotionele problemen of gedragsproblemen. (zie categorieën 14.0, 16.0 en 17.0). Deze categorie wordt alléén toegekend als een lichamelijk probleem is vastgesteld door een professional (dat zijn dus ook de artsen en verpleegkundigen die als informant aan ons onderzoek deelnemen). Overige situaties worden onder 09.0 gecodeerd.

Onverantwoordelijk uitstel of afwezigheid van het inschakelen van noodzakelijke zorg

- 09.1** Onverantwoordelijk uitstel of afwezigheid van het inschakelen van noodzakelijke zorg. In gebreke blijven bij het tijdig zoeken naar geschikte medische zorg voor een serieus gezondheidsprobleem door een buitengewoon gebrek aan aandacht voor de

gezondheidszorgbehoefte van het kind. Het probleem van het kind moet acuut, serieus en zodanig zijn geweest dat iedere leek zou hebben herkend dat het kind professionele medische zorg nodig had.

In de regel wordt een mishandeling slechts bij één categorie ingedeeld per letsel of verzwakking. Hierop is één uitzondering: als het letsel oorspronkelijk is veroorzaakt door mishandeling (bijv. lichamelijk geweld) en vervolgens is verergerd door het uitstellen van het verwerven van medische zorg, dan worden beide vormen van kindermishandeling aangerekend.

Tot deze categorie horen niet de emotionele problemen, spraakstoornissen, gehoorstoornissen, kleine snijwonden en blauwe plekken e.d. Ook horen niet tot deze categorie: (1) het niet laten inenten van een kind tegen ziektes tenzij de verzorger expliciet is geïnformeerd over de noodzaak hiervan, (2) het nalaten van het verwerven van medische zorg omdat er een goedbedoeld en redelijk oordeel was dat deze professionele zorg niet nodig was, (3) niet succesvolle pogingen om competente en tijdige medische zorg of advies te verwerven en (4) weigeren of falen van verwerven van preventieve medische of tandheelkundige zorg, ook wanneer dit resulteert in onnodige vertraagde vaststelling en behandeling van een gezondheidsprobleem.

Weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen

10.1 Weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen/ In de steek laten van kind. Hier is sprake van een duidelijke onwil van ouders/verzorgers om het kind onder de hoede te nemen (hiermee wordt bedoeld het kind onderdak en noodzakelijke lichamelijke verzorging geven), waardoor het kind permanent of voor onbepaalde tijd verlaten werd, zonder dat vooraf gezorgd werd dat het kind de nodige zorg en supervisie kreeg. Hierbij horen die kinderen die na de geboorte werden verlaten en niet opgeëist werden binnen twee dagen en kinderen die achtergelaten zijn door verzorgers die valse of geen informatie gaven over hun verblijfplaats en die niet terugkeerden of het kind opeisten voor bevoogding binnen twee dagen.

Tot deze categorie horen niet die gevallen waar één van de ouders of verzorgers de familie verlaat en het kind onder de hoede van de andere ouder achterlaat; gevallen waar ouders of verzorgers de intentie of het verlangen hebben de voogdij af te staan, als gevolg van onwil of onvermogen om de noden van het kind te controleren of verzorgen; of gevallen waar ouders/ verzorgers door regelingen vooraf met andere volwassenen, voor onbepaalde tijd het kind aan hun zorg overlaten – tenzij zulke schikkingen duidelijk en opvallend ontoereikend zijn om aan de noden van het kind tegemoet te komen (zoals het overlaten van

de zorg voor een zesjarig kind aan een oudere invalide, psychotische of andere persoon die duidelijk onbekwaam is om voor het kind te zorgen – zie categorie 11.0).

Deze categorie wordt ook gecodeerd als de ouder/verzorger verdwijnt zonder dat terugkeer duidelijk is (bijvoorbeeld in geval van druggebruik, als onduidelijk is waar de ouder verblijft).

Situaties waarin het kind voor langere tijd wordt achtergelaten terwijl het duidelijk is waar de ouder/ verzorger naartoe is en dat deze weer terugkomt, worden gecodeerd onder 11.0 (bijvoorbeeld een ouder die boodschappen gaat doen en een peuter langere tijd alleen thuis laat).

- 10.2** Andere vormen van weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen. Openlijke weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen anders dan verlaten, zoals het permanent of voor onbepaalde tijd uit huis sturen van een kind zonder geschikte regeling voor zorg door anderen, of weigering om de verantwoordelijkheid voor een kind weer op te nemen, nadat het na weglopen weer terug keert. De categorie omvat niet tijdelijke uitsluiting (zie categorie 11.0). Deze categorie wordt toegekend aan situaties waarbij het kind buiten de deur wordt gehouden of gezet en niet binnen mag. Als het kind vrijwillig buiten is, maar onvoldoende toezicht op terugkomst of verblijfplaats wordt gehouden, wordt 11.0 toegekend. Indien het onduidelijk is of een geval in 11.0 of 10.2 moet worden geplaatst ten gevolge van vaagheid of het voorval een korte en tijdelijke schikking was, dan coderen als 11.0.
- 10.3** Illegale wijziging van de voogdij, zoals het kopen of verkopen van het kind of illegale adoptie.
- 10.4** Andere vormen mishandeling in relatie tot gebrek aan verantwoordelijkheid

Andere vormen van gebrek aan attentie voor de noden van het kind anders dan hierboven beschreven.

De categorie omvat instabiele woonomgeving waarbij het kind herhaaldelijk van het ene huishouden naar het andere wordt verplaatst om voor het kind te zorgen, evenals toestanden waar de ouder/verzorger chronisch of herhaaldelijk het kind achterlaat met andere verzorgers voor dagen of weken lang. Beweringen over verlating die niet kunnen worden onderbouwd door een verhaal dat de omstandigheden beschrijft en die niet kunnen worden beschouwd als horende bij een andere vorm van mishandeling zouden hier moeten worden gecodeerd.

Ontoereikend toezicht

- 11.1** Over het kind wordt geen of ontoereikend toezicht gehouden.
- Voorbeelden omvatten gevallen waar er een terugkerend patroon is van (1) het achterlaten van een 6-jarige alleen en zonder toezicht in huis gedurende enkele uren achtereenvolgend, (2) het

achterlaten van een kind onder de 13 jaar in huis om op jongere kinderen te passen gedurende enkele uren achtereenvolgend, (3) het zonder toezicht buiten laten van een kind onder de 10 jaar na zonsondergang, (4) het toestaan dat een kind, van welke leeftijd dan ook, 's nachts van huis weg blijft zonder dat de ouder/verzorger weet (of probeert uit te vinden) waar het is, of dat een kind alleen en zonder toezicht 's nachts thuisblijft, en (5) het ontzeggen van de toegang tot het huis aan een kind (bijv. het huis afsluiten tot de ouders thuis zijn, kind tijdelijk "eruit trappen" terwijl de ouders zich vermaken of vechten etc.). De categorie omvat niet de situaties waar schijnbaar tekort aan toezicht resulteert in één of andere vorm van voorspelbaar misbruik (categorieën 1 t/m 7). Zulke situaties moeten worden gecodeerd als het toestaan van misbruik door de ouder/verzorger.

Andere vormen van lichamelijke verwaarlozing, onachtzaamheid

- 12.1** Onvoldoende aandacht voor de voeding van het kind.
- 12.2** Onvoldoende aandacht voor de persoonlijke hygiëne van het kind.
- 12.3** Onvoldoende aandacht voor de kleding van het kind.
- 12.4** Onvoldoende aandacht voor een veilige huisvesting van het kind, zoals lichamelijke gevaren in huis of omgeving. Bijvoorbeeld blootgestelde bedrading, gebroken glas, toegang tot gevaarlijke stoffen, vervuiling of gevaarlijke of onhygiënische huisdieren.
- 12.5** Overige onachtzaamheid voor de lichamelijke noden van een kind. Bijvoorbeeld onvoldoende aandacht voor de veiligheid van het kind in de auto (gordels om, alcoholgebruik van de bestuurder, kind zonder toezicht achterlaten in de auto).

VERWAARLOZING VAN HET ONDERWIJS

Bewust toestaan van chronisch spijbelen

- 13.1** Omvat alle gevallen waarbij de ouder bewust de chronische afwezigheid van het kind toestond (te laat komen of spijbelen). Hoofd vereisten zijn dat (1) het kind regelmatig heeft gespijbeld (totaal of ten minste 2 uur van de schooldag afwezig) met een gemiddelde van ten minste 5 dagen per maand, (2) ouders/verzorgers bewust zijn gemaakt voor dit probleem en (3) ouders/verzorgers niet hadden geprobeerd het probleem te verhelpen, door een klaarblijkelijk tekort aan bezorgdheid over het welzijn van het kind. Gebrek aan inzet, meer dan het gebrek aan succes is het hoofd vereiste. Deze categorie wordt toegekend als het initiatief om niet naar school te gaan bij het kind ligt.
- 13.2** Overig spijbelen. Merkbaar gebrek aan aandacht voor de noden van het kind ten aanzien van onderwijs anders dan hierboven beschreven. De categorie omvat gevallen waar er een patroon is in het thuishouden of te laat komen van het kind voor niet legitieme redenen

(bijvoorbeeld om te babysitten voor jongere broertjes of zusjes of omdat de ouder te laat opstaat) met een gemiddelde van ten minste drie dagen per maand.

Niet registreren op school of geen aandacht voor onderwijskundige noden

- 14.1** Het niet registreren of inschrijven van het kind op een school. Het niet registreren of inschrijven van een leerplichtig kind op een school, waarbij men de wet overtreedt en het kind één of meer maanden school mist. De categorie is niet van toepassing voor kinderen boven de leerplichtige leeftijd of voor kinderen die de startkwalificatie hebben gehaald.
- 14.2** Weigering om gediagnosticeerde onderwijskundige noden toe te staan of zorg voor te dragen. Het weigeren van, of het in gebreke blijven bij het verkrijgen van een (professioneel) aangeraden beoordeling of behandeling voor een (professioneel) gediagnosticeerd opvoedkundig probleem, leerprobleem of andere speciaal onderwijskundige nood, zonder bijzondere reden hiertoe (of zonder dat hier een bijzondere voor is).

EMOTIONELE VERWAARLOZING

Ontoereikende emotionele zorg

- 15.1** Ontoereikende koestering/genegenheid. Merkbaar gebrek aan aandacht voor de behoeften van het kind aan genegenheid, emotionele steun, aandacht, bevestiging en controle. Omvat (1) passieve emotionele afwijzing van het kind of evident tekort aan aandacht voor het emotionele welzijn of de ontwikkeling van het kind en (2) opvallende afwezigheid van emotionele steun tijdens een emotionele crisis of een gebrek aan zorg voor de emotionele of gedragsproblemen van het kind (behalve zoals gegeven in categorie 16). Hierbij horen ook beweringen dat de ouder onvoldoende bescherming kon bieden bij seksuele, emotionele of fysieke mishandeling door een andere volwassene.
- 15.2** Huiselijk geweld. Misbruik van de echtgeno(o)t(e) of ander huiselijk geweld in het bijzijn van het kind (bijv. grootvader die chronisch de moeder van het kind slaat). Omvat ook gevallen waarbij het kind gewond raakt ten gevolge van het lichamelijke vechten tussen ouders/vervangers. Ook wanneer de ruzies geen fysiek karakter hebben, zoals veel schreeuwen en schelden in het gezin wordt deze categorie gecodeerd. Deze categorie wordt ook toegekend wanneer het kind aanwezig is bij een zelfmoordpoging van de ouder of wanneer het kind de ouder vindt na een zelfmoordpoging.

Bewust toestaan van onaangepast gedrag

- 16.1** Bewust toestaan van alcohol of drugs misbruik. Hoofd vereisten zijn dat (1) het kind is blootgesteld aan de drugs/alcohol misbruik, (2) ouders/ vervangers hadden reden om zich

bewust te zijn van de aard en de omvang van het probleem (bijv. doordat ze op de hoogte zijn gebracht door politie bij vorige gelegenheden) en (3) ouders/ verzorgers het onaangepaste gedrag van het kind hebben aangemoedigd of niet hebben getracht het probleem te corrigeren. Net als bij spijbelen is hier het gebrek aan inzet, meer dan het gebrek aan succes het hoofdvereiste voor deze categorie. Merk op dat het gaat om het geven van drugs of alcohol aan een kind in de schoolleeftijd (waardoor hun gedrag zou kunnen worden beïnvloed). Het wordt beschouwd als misbruik horende onder categorie 7 wanneer het gaat om jongere kinderen.

- 16.2** Bewust toestaan van ander onaangepast gedrag. Hoofdvereisten zijn zoals in 16.1, behalve dat het kind een chronisch patroon van een ander type onaangepast gedrag tentoonstelt (bijv. ernstige agressie, chronische criminaliteit). Omvat niet de gevallen van onoplettendheid ten aanzien van seksueel wangedrag van het kind (zie categorie 03) of schoolproblemen (zie categorie 13.0 of 14.1) of het gebrek aan het zoeken van hulp voor emotionele problemen van het kind (zie categorie 17).

In gebreke blijven bij noodzakelijke zorg voor emotionele beschadiging/ problemen of gedragsproblemen

- 17.1** Weigering om te zorgen voor noodzakelijke zorg voor gediagnosticeerde emotionele of gedragsproblemen of deze toe te staan. De categorie omvat de weigering om de nodige en verkrijgbare behandeling voor emotionele beschadiging/problemen of gedragsproblemen van het kind in overeenstemming met competente professionele aanbeveling toe te staan (om redenen anders dan het redelijke oordeel dat behandeling niet voor de bestwil van het kind is). Vergelijkbaar met categorie 08.0, is voor deze categorie een diagnose van een professional een vereiste.
- 17.2** In gebreke blijven bij het zoeken naar noodzakelijke zorg voor emotionele beschadiging/problemen of gedragsproblemen.
- De categorie omvat het gebrek aan zoeken naar of zorgen voor de nodige behandeling voor de emotionele beschadiging/problemen of gedragsbeschadiging/problemen van het kind. Niet tot deze categorie horen beweringen dat ouders/vervangers verzuimden samen te werken met autoriteiten die de orde handhaven als dit tot doel had het vervolgen van een vermeende dader. Ook, indien categorie 16.1 van toepassing is, wordt hetzelfde gedragsprobleem hier niet nog eens gecodeerd.

Ander gebrek aan aandacht voor de ontwikkeling en emotionele behoeften

- 18.1** Uitgesproken overbescherming, die onrijpheid en overdreven emotionele afhankelijkheid voedt.
- 18.2** Onvoldoende structuur of regelgeving: geen of niet voldoende aandacht voor zinnige regelgeving voor het kind.
- 18.3** Hoge verwachtingen, niet passend bij de ontwikkeling van het kind: chronisch toepassen van duidelijk ongepaste verwachtingen ten aanzien van een kind gezien de leeftijd van het kind. Ook parentificatie wordt onder deze categorie geplaatst.
- 18.4** Blootstelling aan ongepast gedrag van anderen, foute voorbeelden stellen. De categorie omvat ook het gedrag of gewoonten van ouders/vervangers die een ongepast niveau van rijpheid van het kind veronderstellen (bijv. pornografie kijken) of gedragingen die een erg slecht rolmodel laten zien (bijv. beoefenen van prostitutie, gebruik van illegale drugs in het bijzijn van het kind, verdelen van of handelen in drugs).
- 18.5** Ander ernstig gebrek aan aandacht voor de ontwikkeling en emotionele behoeften van het kind. Wanneer een ouder of verzorger een zelfmoordpoging doet, waar het kind niet zelf bij aanwezig is, wordt bijvoorbeeld deze categorie gecodeerd. Onder deze categorie valt ook gebrek aan stimulans voor de cognitieve of sociale ontwikkeling. Ook algemene noties van 'onvoldoende stimulering van de ontwikkeling' (bijv. weigering peuterspeelzaalbezoek terwijl dit aanbevolen wordt) worden hier geplaatst.

ANDERE VORMEN VAN MISHANDELING

Algemeen worden deze codes alléén toegekend als het niet mogelijk is om de mishandeling of verwaarlozing in de zes categorieën hierboven te coderen.

- 19.1** Gebrek aan preventieve gezondheidszorg, zoals niet verschijnen op het consultatiebureau wanneer dit gezien de situatie van het gezin wel noodzaak is.
- 19.2** Andere vormen van verwaarlozing, onvoldoende aandacht voor de situatie van het kind. Voor vage en niet gespecificeerde beweringen van verwaarlozing waarbij categorieën 9, 11 of 12 niet van toepassing zijn (bijv. "kind wordt verwaarloosd door de moeder" of "woont in poel van ellende" etc.).
- 20.1** Problemen met kindbescherming of voogdij. Het gaat hier om voogdijgerelateerde problemen, zoals ontvoering door de ouder die geen voogdij heeft.
- 20.2** Familieconflicten, moeite met beheersen van gedrag van kind. Problemen om het gedrag van het kind te beheersen. Huiselijke conflicten (onenigheid tussen ouders) waarin het kind niet direct was betrokken of waarbij het kind evenveel agressor was als de ouder. Essentieel in

deze categorie is dat de problemen door het kind geïnitieerd worden, wanneer het een conflict alleen tussen de ouders is, wordt categorie 15.2 gecodeerd.

- 20.3** Problemen van ouders, zoals alcoholisme, prostitutie, drugsgebruik, zonder dat duidelijk is hoe dit de behandeling van het kind door de ouder beïnvloedt en waarbij onvoldoende inzet is om het probleem op te lossen. Deze categorie wordt alleen gecodeerd, wanneer het gedrag van de ouder niet leidt tot mishandeling die in een van de andere zes categorieën kan worden geplaatst.
- 20.4** Andere niet gespecificeerde mishandeling. Problemen of beweringen die niet ergens anders kunnen worden geclassificeerd, door bijvoorbeeld onvoldoende informatie over de situatie. Deze categorie omvat gevallen waar de beschrijving niet opheldert of het vermeende mishandeling misbruik, verwaarlozing of beide betreft; beweringen die verdenking van mishandeling impliceren, maar niet zo specifiek dat ze ergens anders kunnen worden gecodeerd. De mishandeling of verwaarlozing is te vaag om in een van de andere categorieën te coderen.
- 21.1** Onvrijwillige verwaarlozing. Het kind wordt niet voorzien van de nodige zorg of diensten als gevolg van lichamelijk of financieel onvermogen van de ouder/verzorger (bijv. ouder of verzorger is gestorven, in ziekenhuis opgenomen, in de gevangenis, heeft een ziekte of beperking (anders dan drugs of alcoholmisbruik), armoede of andere externe omstandigheden die buiten de controle van de ouders vallen). Wanneer er wel passende zorg voor het kind is geregeld wordt deze categorie niet gecodeerd.

